

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ YAYINLARI

VIII. ULUSLARARASI ATATÜRK KONGRESİ

*(Atatürk ve Türk Kültür Coğrafyasında
Kafkasya ve Çevresi)*

13-15 EKİM 2015 / GENCE

THE VIIITH INTERNATIONAL CONGRESS ON ATATÜRK

*(Atatürk and the Caucasus and its Vicinity in the
Turkish Cultural Geography)*

13-15 OCTOBER 2015 / GANJA

II. CİLT

Yayına Hazırlayan
Uzman Merve UĞUR

ANKARA - 2017

OSMANLI DEVLETI AND ABOLITION OF THE CALIPHATE: ANALYSIS OF THE LETTERS WRITTEN BY AGA KHAN AND AMEER ALI

ARSHI KHAN*

History of human interactions, mutual relations, exchanges and mutual concerns at the continental level is mostly the unexplored aspect of academic inquiries particularly in the context of the relationships and the commitment of the people of India to the *Osmanli Devleti*. In other words, there has been a very rich history of the record of multilevel interactions and Indian sympathies with the *Osmanli Devleti* headed by Sultan who was also the Caliph of the entire Muslim community in the world. It is also important to note that both the community--Indians and Turks were in the transition period experiencing the making of the Nation-State in strict legal and political sense. Rapid changes were taking place in Turkey after the end of the First World War which produced catastrophic results for the Turks who had maintained good regional balance, stability, peace and harmony in the Arab world and the parts of the Caucasian, Aegean, Mediterranean regions. The existence of the strong bond of different communities and the regions under the *Devlet* was taken to pieces on the pretext of 'autonomy, self-rule and freedom' through several strategic policies and actions processed even before the hostility between the Turks and the European powers.

The collapse of the *Devlet* resulted in 'hostile pluralism' manifested in various forms imaging fellows as suspicious entities and enemies within the circumference formerly enjoined by the *Devlet*. These political occurrences certainly weakened communal coherence and socio-cultural and ethnic cohabitation at fast pace which gradually made the region as the hot-cake for European and Russian Jews and the confrontationist powers of the Cold War. The region has not yet recovered the losses in the last nine decades which it gained under the administration of the *Devlet*. Legitimate historic gains achieved through various hands had

* Prof.Dr., Aligarh Muslim University Faculty of Social Sciences Department of Political Science, India, arshikhana@gmail.com

produced peace, stability and prosperity were the guiding principles concerned with moral aspects of human behaviour. These *Osmanli* attributes of accommodating diversities had been made within the moral text of governance focusing on security, dignity and responsibility. Several regional organistaions have been created after the Second World War to unify different forces in the region and areas but 'will' has dominated over the 'reason' mentioned by Rousseau, Kant and Hegel.

Emerging New Republic and The Caliphate: Response of Muslims of British India

The above paragraphs are basically indicating the symbiotic dynamism of the hitherto *Devlet* which was the combination of legal and political factors and forces as well as of moral and ethical doctrines and values. This continued for seven centuries with ups and downs till compelling factors changed the course of behaviour of Turks in the era of the Nation-State. The Republic of Turkey is the product of painful sacrifices of millions of Turks who fought wars for dignified existence under turbulent circumstances created by the European powers, Young Turks, and Sultan-Caliph. After the victory of the Allied powers, Turkish Freedom fighters struggled relentlessly throughout Turkey to expel foreign occupying forces committing war crimes against Turks. This War of Liberation of occupied territories was fought under the leadership of Mustafa Kemal Pasha who was vehemently supported by Turkish people. This prepared the ground for enforcing the views of the people on the terms and conditions of peace imposed by the Allied powers. This struggle was catalyst in changing the nature of the political set-up headed by Sultan-Caliph whose representatives had signed the deal in Mudros in 1918 and in Sevres in 1920. This exposed the real power and the will of the Sultan-Caliph who had endorsed things, reluctantly or willingly, demanded by the British. This humiliating acceptance was overturned by the liberating forces in 1922 when they changed the seat and the sources of political power and securing several of their territorial rights stamped under the Lausanne Treaty of 1923. The Istanbul government got doubly defeated by its policies of endorsing the British demands and by rejecting the liberating forces. There were some other internal complexities driving the need for abolishing Sultanate and Caliphate which could not be understood properly by external forces namely various attempts by Muslims of the British India. This caused the loss of legitimacy and dignity of the institution which necessitated the new forces to replace the old set-up by the republican form of government headed by Kemal Ataturk in 1923.

The changing conditions of Turks and Turkey after their heavy losses in the First World War and extended wars by the Allied forces in Turkey after 1918 had created domestic, regional and international compulsions and pressures which could not be properly addressed by many Muslims of the British India. However, it is a fact that the British policies were aimed at fragmenting the *Osmanli Devleti* by all kinds of trajectories—inciting Armenians, helping the Czar of Russia, constructing the Arab rebellion and supporting hostile Greece in addition to the use over 800,000 Indian armed forces against the *Devlet*. Well known scholars in India like Sayed Sabahuddin Adbur Rahman, Shan Muhammad and Qazi Mohammad Adeel Abbasi were of the view that the British policies were aimed at destroying centrality of political and religious powers in the hands of Muslims. Their writings show that Muslims of the British India did not look at the Caliphate as a threat to the new government because Ataturk's territorial gains were appreciated in India.

Their concerns with the Caliphate were driven by their religious, cultural and emotional attachment and sentiments because they viewed it as a kind of 'centre' converging different forces and nations belonging to the Islamic faith. Muslims of the British India who (orthodox and radicals) were deeply concerned with Turks had disapproved the policy of 'revisionism' of the British and its allies against the *Osmanli Devleti* because the Ottomanists in India were attracted to the Caliphate as the international institution and symbol of political unity, social coherence and cultural relations. In other words, they had not approved the emerging trend and system of the Nation-State which restructured the pattern of power relationships in world affairs.

Common Faith and Similar Experiences under British Imperialism

Their emotions, sentiments and eternal choices were dominant factors against accepting any change at that level. They had preference for both the new Republic and the institution of Caliphate. They also failed to understand domestic considerations of Turks who were compressed to limit their territorial claims and all other rights enjoyed before 1917. On the other hand, it was difficult for the new Republic to afford the burden of the Caliphate which had its own set of principles, laws and code of conduct. The new Republic was no more interested to serve the religious and cultural interests of Muslims who were either independent or emerging Nation-State or protectorate under the colonialists or colonised peoples. This is why many Muslims from India never insisted on Sultanate but

preferred to retain the Caliphate together with the new Republic so that Muslim countries and leaders could co-exist within a kind of *Osmanli* Commonwealth.

Why did they want such a thing? The answer is that the Muslims of the British India were also the victims of British policies since 1857 and they also experienced losses of lives, properties and dignity. The final defeat of the *Babur Devlet* (so-called Mughal Empire) and the British take-over of Mysore kingdom from Tipu Sultan were followed by repressive laws and exclusion. This badly affected political and economic capacities of Muslims in British India. As the Turks were imagined as low-grade European and Asian people in the midst of European powers after 1916, Muslims in the British India were also made subject to various repressive laws and creating the imagined threats of majority after 1857.

They had the experience of the implications of the loss of the political, economic and military power on the issue of religious freedom, cultural priorities and community identity in the Indian Subcontinent. Muslims had become suppressed subjects of the British colonialists after 1857 while the same power, in collaboration with Russia, Italy, France and Greece, started imposing stringent terms and conditions upon Ottomans and Turks after 1916 which were detrimental to latter's political, economic and military powers. Colonialists experimented with the divide and rule policy both in India and in the *Osmanli Devleti* and the main target was the resistance power of the Muslim community. In India, they destroyed the *Babur Devleti* and gradually weakened the *Osmanli Devleti* since early twentieth century. Religious prejudices involved in the struggle for power, which was denied by the British Prime Minister Lloyd George in 1920 while conversing with the Maulana Mohamed Ali of the Indian Delegation, was the major factor mentioned by Sayed Sabahuddin Adbur Rahman and others.

Response of The Loyalists Represented by Aga Khan and Syed Ameer Ali

People and elite were divided into Loyalists/Royalists and revolutionaries and orthodox sections in both British India and the *Osmanli Devleti*. They were always alarmed at every knock against the *Devlet* which were quite visible in British India in the forms of extensive coverage in Urdu press, meetings, demonstrations, *tehriks*, donations, delegations, medical mission and other activities to pressurise the British Crown. This can be seen in the case of the take-over of Libya, Egypt, Morocco, Arabia, Balkan Wars, Armenian issue, Allied assault

on Dardanelles and several parts of the mainland Turkey including the helplessness and the captivity of the Sultan signing 'unthinkable' treaties like Mudros and Sevres. Urdu press and orthodox circles which dominated British India were sending delegations (with the support of two major political groupings--the Indian national Congress and the Muslim League) to London and creating country-wide agitations supported by the Hindu leaders and sympathisers, pressed the British hard on several occasions like the Paris Peace negotiations, Sevres treaty and the Lausanne treaty. The agitation had clearly indicated its intention and power to contest the British imperial power at the domestic front and this political development in India cemented the base of anti-British struggle.

The loyalist, reformist and westernized camps included several personalities who were used by the British to calm the agitating Muslims, to discourage them and to avoid political struggle. They urged to get involved in education, employment and peaceful cohabitation with the British. In other words, they wanted Muslims of the British India to be passive at both domestic and international fronts where the British interests were at stake. They were more concerned with the threats of Hindu domination rather than the colonial evils of British imperialism. They were interested in seeking British support against the Hindu domination which were cleverly used by the colonialists to create major divides between Hindus and Muslims in the country. On the contrary, the radical and orthodox section of Muslims were interested in united struggle against the British which were also appreciated by Young Turks leaders before their breakdown. However, it is also a fact that the loyalists were also on records to register their mute protests in the forms of writings in English newspapers, Lectures, Letters and Memorials to the British government and meetings which were, by nature, 'suggestive' rather than prescriptive and enforcing.

Aga Khan and The Turks

Most prominent among them were Justice Syed Ameer Ali (1849-1928) and Aga Khan originally Sir Sultan Muhammed Shah, Aga Khan III (1877-1957). Both of them were known for being very close to the British leaders who paid tremendous respect to the two. They wanted to strengthen the bonds between the East and the West. Sir Samuel Hoare, ex-Secretary of State for India praised Aga Khan as 'par excellence a citizen who knows more about the life in many of its aspects, both in the East and the West than anyone else I know. He knew the secret of the art of life'.¹ His early association with British administrators in

India and his contacts with statesmen, diplomats and ambassadors whom he met in Europe had a profound influence upon him.²

He was an imperialist where interests of the British empire were concerned and wanted to reconcile Indian nationalism with Imperial interests.³ He was also Islamist wherever it did not challenge the Imperial interests. He was against the anti-Britishism of Indians during 1914-1921 which were concerned with the Allied policies and actions against the Turks in Anatolia and the Arabia. He had also refused to donate money for the memorial dedicated to the Jallianwala Bagh Massacre.⁴ The Jallianwala Bagh massacre took place on 13 April 1919 when a crowd of nonviolent protesters had gathered in Jallianwala Bagh, Amritsar, Punjab were fired upon by troops of the British Indian Army under the command of Reginald Dyer. Official British Indian sources gave a figure of 379 identified dead with approximately 1,100 wounded. The casualty number estimated by the Indian National Congress was more than 1,500, with approximately 1,000 dead.⁵

Aga Khan dreamt of making Great Britain greater by alliance with Muslim countries, guaranteeing them their independence. He was an Imperial statesman who saw in the British Commonwealth of Nations an ideal to the realisation of his goal.⁶ During his long residence in Europe, he had become familiar in distinguished social circles both in England and France. He was also one of the promoters of the Willingdon Sports Club founded in Bombay. He was one of the guests on the occasion of the coronation of King Edward VII and he was prominent figure in official and ceremonial functions. He was frequently invited to York House, and before King Edward's illness, to Buckingham Palace. In Europe he is best remembered as statesman, sportsman and a true friend of England. He was elected as the President of the Assembly of the League of Nations in July 1937.⁷ Impression of Lloyd George about Aga Khan in Peace Conference is mentioned⁸ in the following words:

L. G. said that Aga Khan was one of the best informed men he had ever met.. His general information was astonishing. He was extraordinarily well read and possessed an intimate acquaintance with international affairs in all parts of the world. He was widely travelled and was always moving round the capitals of Europe, in all of which he was influential intimates. His means of securing information were remarkable. He seemed to have touched upon all branches

of literature and to be well versed in science. Altogether a very extraordinary person.

On the eve of the First World War, Aga Khan had advised Indian Muslims, through his article in *The times of India* to do nothing with the Turkish war or peace and also asked the Turks to leave their European possessions. On the contrary, *Maulana* Abul Kalam Azad called his article most inopportune and misleading apprehension.⁹ The Muslim intelligentsia in India felt restless over the fate of Turkey and the *Osmanli Devleti* by European nations. The Franco-German alienation in Morocco, the Italian conquest of Libya and the threats to the *Devlet* in the Balkan agitated Muslim opinion. Muslim press gave good coverage to the sufferings of the Turks and Arabs in Tripoli and Balkan wars. In October 1912, *Maulana* Mohamed Ali had delivered a soul stirring lecture in Delhi *Jama Masjid* and characterised the Balkan war as the last fight of the Turks. He affirmed that the Turkish cause was theirs and it was a cause of righteousness.¹⁰

As early as 1905, in the last days of Lord Curzon (Viceroy of India) British attitude in Afghanistan and Persia had been suspect in the eyes of the Muslims. By 1912, Muslims of India had a wide-spread feeling that British policy was harbouring anti-Turkish designs under the guise of neutrality in the Turkish developments. A number of concrete examples—the refusal of Britain to allow Turkish garrison on way to Libya to reinforce the forces fighting against the Italians passages through Egypt, etc., supported this belief. In this regard, the Ulema of Madras had sent letter to the Viceroy.¹¹ This was the clear indication of the British policy towards Muslim states. Viscount Errington, Private Secretary to the Under-Secretary of State for Foreign Affairs wrote to Harding—“now we are actually face to face with struggle between the Moslem and Christian.”¹² Winston Churchill, the then Cabinet Minister had supported the Balkan states and said that they were quite justified in waging war against Turkey to drive the Turks from the Christian Europe.¹³ In the wake of the loss on the part of the Turks in the Balkan war, the European powers had stated that the ‘status quo’ no longer existed in the face of these amazing victories.¹⁴ British Prime Minister Herbert Henry Asquith (1908-1916) declared¹⁵ at night of 6 November 1912 at London Guildhall:

The map of Eastern Europe has to be recast Upon one thing I believe the general opinion of Europe to be unanimous—that the victors are not to be robbed of the fruits which have cost them so dear.

Indian Medical Mission was despatched to Istanbul to serve Turkish refugees in the Balkan war under Dr. M. A. Ansari and a Red Crescent Society, the Muslim counterpart of the Red Cross was set up.¹⁶ Foundation of the Red Crescent Society was also laid at London under the Presidentship of Syed Ameer Ali to receive the funds and provide necessary help to the refugees. The Aligarh Muslim University sent 30,000 Rupees to the Red Crescent Society, London to provide medical aid to the Turks. Mass meetings were held all over India to express Muslim solidarity with the Turkish cause. *Maulana* Mohamed Ali observed later¹⁷:

The attitude of England towards the enemies of Turkey, Persia and Morocco had begun to alienate the sympathies of Indian Mussalmans ever since 1911; and their estrangement could not but react on their relations with the British Officials of India, who inspite of their detestation of the radical politicians in power at home could not help looking askance at Indians daring to criticise an English Government with a courage unusual for a subject race.

When Muslim leaders were facing the problem of the protection of the Urdu language after the death of Sir Syed Ahmad Khan in 1898, their assertive attitude against the British indicated growing association with the Indian National Congress—a shift from passive loyalism towards political agitation. This was the period of early 1900—a news phase of political activism at domestic and international level. At that very moment, the British policy in the Arab world had become hostile to Muslims. The British gave ultimatum to Turkey on the question of Taba and sided with Egypt. British move in Sudan had antagonised the Muslims much earlier.¹⁸ Fazal-i-Husain (1877-1936), a reputed barrister of Lahore, said in 1906 that in the event of a struggle between England and Turkey, 95 percent of the Muslims in India were not likely to remain true to the allegiance they owed to British throne.¹⁹ The Aligarh School sent a telegram to the Viceroy of India²⁰ in May 1906 which stated:

The Mahomedans of Aligarh have heard the news of the British ultimatum to Turkey with profound grief and alarm, and request Your excellency to use the influence of the Government of India in persuading the British to avoid an Anglo-Turkish war, and earn thereby the gratitude of the entire Mahomedan population of British India.

Lord Minto (Viceroy of India) wrote to Lord Morley (Secretary of State for India) that there was a Pan-Islamic movement working in India hostile to the British and in the case of war with Turkey it would help to aggravate fanatical section against the Raj on the frontier. Lord Horatio Kitchener (1850-1916) known for military adventurism in Egypt, Sudan and India, suggested to Lord Morley that it would be not to employ Muslim troops as there was always a possibility of their revolt in favour of the Turks. The Viceroy felt serious anxiety about the Amirs of the frontier tribes, and Muhammadan population in India.²¹ The Pan-Islamic movement was started by Syed Jamaluddin Afghani (1837-1897) in the early eighty's of the nineteenth century to unite Muslim countries of the Middle East to oppose British penetration. It was taken up by the Muslims of India in sympathy with their co-religionist who were suppressed by British imperialists. Shan Muhammad who is a world known expert on Sir Syed Ahmad Khan says that he was always too busy to combat the sentiments of Pan-Islamism and challenged the pretention of Sultan Abdul Hamid II to be the Khalifa of the Mussalmans of India. But the Pan-Islamic tendencies continued to grow in India unabated despite the best efforts of the loyalists to counter it.²²

Syed Ameer Ali and The Turks

His concerns with *Osmanli Devleti* will be discussed in the subsequent paragraphs after introducing Justice Syed Ameer Ali. Despite being a loyal British citizen, Syed Ameer Ali wanted Muslim to be trained in both politics and education for which he established National Mohammadan Association in Calcutta in 1877. This association came to be known as Central National Mohammadan Association. He was pioneer in persuading the British government to give education and employment to Muslims in the British India. Unlike Sir Syed Ahmad Khan, Ameer Ali strongly favoured political activity on the part of the Muslims. His contribution to Muslim politics is more significant and more powerful than Sir Syed's but the fame of Sir Syed has outstripped that of Ameer Ali.²³ While Sir Syed was himself an institution, Ameer Ali created an institution which extended its activities as far west as Karachi and as far south as Bangalore.²⁴ In 1904 he settled in England but his interests in Muslims in India and Turkey remained intact.

Syed Ameer Ali was born in 1849, and was educated in India and London in law. He also served in the Presidency and the judiciary. He was well versed in English, Urdu, Persian and Arabic with specialisation in Mohamadan Law. As early as June 1911, Syed Ameer Ali published his letter in *The Times* (london)

dated 28 September 1911 in which he raised questions over Italian invasion of the Turkish possession of Tripoli and warned the British government of Muslims' resentment in India. He found it as 'flagrant breach of all canons of international morality on the part of the nominally Christian country'.²⁵ After few days, he published another letter in *The Times* (9 October 1911) in which he made Britain aware of the 'immense ferment throughout the Musalman world (India, South Africa and elsewhere)' due to Italian war against Turkey. He was also worried over Italy giving religious turn to this war. That time the Pope had sent a blessed rosary to be hung on the Italian Admiral's flagship as the harbinger of victory over the Turks. He noted that the Apostolic Delegate speaks in his message to his Holiness of the raising of the Cross of christendon in Tripoli, whilst only a few days ago an Italian resident in London is reported to have urged the expulsion of the Turks from Europe and their dispersal over the globe like Jews'.²⁶

On 13 October 1911, his another letter was published in which he raised the issue of the 'scenes of horror and indiscriminate slaughter in Tripoli and execution of non-combatants dragged into the streets. Were even a fraction of these acts committed by the Turks, there would have been a howl of indignation throughout the length and breadth of Great Britain.'²⁷ He mentioned that the Indian vernacular newspapers reported on wars, and protests. Muslims of the British India had earlier protested during Russo-Turkish war. Will not the Christian men and women of England raise their voice against this reversion to the barbarism of by-gone days?'²⁸ Newspaper—*The Comrade* (Delhi) dated 11 November 1911, managed by *Maulana* Mohamed Ali, published his another letter denouncing Italian invasion and urged Britain to maintain in the Eastern world.²⁹ Similar concerns are found in his another letter published in *The Times* dated 30 November 1911 in which he condemned atrocities committed in Tripoli by Italian forces.³⁰ In this letter, he quoted the instructions of the first Caliph of Islam to his soldiers³¹:

See (he said) that thou avoidest treachery. Depart not in any wise from the right. Thou shall mutilate none, neither shall thou kill child or aged man, nor any woman. Injure not the date-palm, neither burn it with fire, and cut not down any tree wherein is food for man or beast. Slay not the flocks or herds of camel, saving for needful sustenance.

During the Balkan war, he made appeal to the British Crescent Society to help the appalling number of Turkish sick and wound that came back from

the front or lying on the battlefield.³² He also contested the article—‘The Arab Revolt’ of Sir Edwin Pears on the issue of the assignment of the Caliphate.³³ In 1914, British authorities announced, to dispel Muslim apprehension, that Britain would ensure the immunity of the Holy Places of Arabia and Mesopotamia and the port of Jeddah against the effects of warfare.³⁴ The indication was also given that Britain did not seek to dismember or destroy Turkey, but was forced to press an armed campaign on Turkish soil only as a part of the wider anti-Axis strategy.³⁵ This mollified Muslim sentiments to some extent, and the moderate Muslim leaders took the initiative to pacify Muslims and to mobilise their support for the British in the First World War in which about 800,000 Indian armed forces were used by the British against Muslim territories, army and population. Aga Khan and his friend Abbas Ali Baig visited Egypt to pacify Indian Muslim soldiers to be obedient to the British by giving reference to Islam.

Before the war, both the groups—westernised and religious Muslims did not want Turkey to be involved in the war but the latter finally shifted its support to Turkey after the British declared war against Turkey. Religious majority of the Muslim community in India had expressed resentment against the remarks of Lord Asquith and Lloyd George (1863-1945) against Turkey, Islam and the Prophet, peace be upon Him. Lord Willingdon, Governor of Bombay, wrote a letter to Hardinge saying that “they do not seem to know, or care to try and realise the true situation here and they make our task and that of your subordinates doubly difficult.”³⁶ Hardinge accepted the fact and wrote back to Willingdon that for Muslims, *Osmanli Devleti* is the only Mohamedan Power and even most loyal do not want to see Turkey absolutely crushed and wiped off the map of the world.³⁷ Mass protests, pamphleteering, speeches, donations, and boycott became the dominant features of Muslim politics in India. In 1919, they formed the Khilafat Committee with the support and endorsement of the Indian National Congress and the Muslim League which sent delegations to England and Arabia. Their main aphorism was the preservation of the Khilafat which was widely misunderstood by many including Turks.

Aga Khan and *The Khilafat Movement in India*

The Khilafat Movement organised by non-westernised Muslims including many Hindu sympathisers later turned into an all-India political consciousness namely—Non-Cooperation Movement and Civil Disobedience Movement. The *Khilafat* Movement was thoroughly opposed by the westernised sections of

Muslims because it had stirred rebellion and protests against the British interests in India and abroad. The main purpose of the *Khilafat* Movement particularly in the eyes of *Maulana* Mohamed Ali was to retain Turkish territorial integrity, safety of Holy Places, and the territorial possession of the regions in the south and east of eastern Anatolia with the provision of self-rule under the control of the *Devlet*. The British had given such kind of assurances but their anti-*Devlet* designs in operation compelled Indian Muslims to protest and rebel against the British wherever it was possible.

In other words, the *Khilafat* Movement of Mohamed Ali was basically aimed at preserving Turkey as the only remaining Muslim Power in the world which was quite essential to co-exist with the *Khilafat* system for retaining the solidarity of the Muslims in several matters. They looked at the *Devlet* as the socio-religious and political anchor to hold various Muslim communities all over the world together and the most organised State System (in pre-modern type of controlling system) to resist the Imperialist forces mainly Britain, France and Italy. They were of the view (clearly reflected in speeches of Mualana Mohamed Ali and his close associates) that the independence of the Arab would from the *Devlet* would make them pawns in the hands of European powers.³⁸

Therefore, they were against the doctrine of ‘self-rule and self-determination’ in the Arab world which was regarded by them a pretext to dismantle the *Devlet*. On the contrary, the westernised statesman and intellectuals urged Indian Muslims to avoid this kind of involvement in Turkish affairs and to show unquestionable loyalty to the British empire. However, even the westernised leaders were also worried about the fate of Turkey. The sincerity of conviction which animated the Muslims in India on this one issue does not appear to have been properly appreciated at the time and even today it is apt to be misrepresented as, for instance in the works of who thinks that both Lord Curzon and Mr. Montagu misinterpreted the true nature of the Khilafat agitation; his own interpretation of events at that time is in part fantastic, for he maintains that “what the Indian Muslims desired was not so much to rescue the Sultan as to demonstrate their own influence in London on behalf of the soldiers of Islam.”³⁹

Letter of Aga Khan and Ameer Ali in 1919

The Times (London) published the joint letter of Aga Khan and Ameer Ali on 6 June 1919 on the issue of Peace Conference dealing with Turkish Peace terms and conditions. In the letter,⁴⁰ they say that in the light of the anguish and pain

which the threatened dismemberment of Turkey has created among Muslims, it is for England to stand by the Prime Minister's solemn pledge.... His words, already quoted by prominent public men with acknowledge of the Muslim mind, will not lose force by repetition. After stating some of the objects of the burden of war that had been undertaken, he said as follows: "Nor are we fighting to deprive Turkey of its capital or of the rich and renowned lands of Asia Minor and Thrace." And he proceeded to clinch his assurance in the following words: "While we do not challenge the maintenance of the Turkish Empire in the homelands of the Turkish race with its capital at Constantinople, the passage between the Mediterranean and the Black Sea being internationalised and neutralised, Arabia, Armenia, Mesopotamia, Syria and Palestine are in our judgment entitled to recognition of their separate national condition."⁴¹

The joint letter says—"(I)t remains, therefore, for England to satisfy the Associated Powers that the wholesale destruction of Turkey is not compatible with the interest of her Empire or her good faith towards Minister for India, responsible for her peace and good government, did not overrate by one word the extreme gravity of the situation, or the dissatisfaction and resentment to which the attempt to throw over the Prime Minister's pledge has given rise in India and elsewhere.⁴² The letter mentions--"At this moment a great scheme of constitutional reform in India is on foot; its complete success must, to a great extent, depend on the whole-hearted and loyal co-operation of all His Majesty's Indian subjects. It would, in our opinion, prove a real calamity if the Muslim community, numbering over 80 millions, were to stand aloof in sul- len bitterness. The letter says the Turkish Sovereign, as the Caliph of the vast Sunni congregation, should be left in absolute possession of Constantinople, Thrace and Asia Minor stretching from the north of Syria proper along the Aegean coast to the Black Sea a region predominantly Turkish in race. It would, in our opinion, be a cruel act of injustice to wrench any portion of this tract from Turkish sovereignty to satisfy the" ambitions of any other people. Instead of bringing peace' to Western Asia, such a settlement will sow the seeds of constant wars, the effect of which cannot be expected to remain confined to the country where they happen to be waged.⁴³

It affirms that so far as Thrace, Constantinople, and the homelands of the Turkish race are concerned, Muslim feeling is absolutely opposed to any interference under any shape with the Sultan's sovereignty. At this juncture Lord Sinha (1863-1928) and His Highness the Maharaja of Bikaner or

General Maharaja Sir Ganga Singh (1880-1943) also came forward to support the cause of Turkey and protested strongly against its partition. A Memorial, too, was sent to the Prime Minister, Mr. Lloyd George, by influential Muslim, including the late Sir Abbas Ali Baig (1859-1932), at one time member of the India Council and Dewan of an important Muslim State in India. Meanwhile the feeling aroused by the impending fate of Turkey ran high among all classes and communities in India and in another joint letter to *The Times*, dated August 2, 1919 the Aga Khan and Mr. Ameer Ali said⁴⁴:

A fresh memorial, to which we also are signatories, extensively signed by Muslims, Hindus and Englishmen, has just been submitted to the Prime Minister, strongly protesting against the new design attributed to the Peace Conference for the dismemberment of Turkey and the disintegration of the Turkish nation. It is a reasoned document, and we trust it will receive due consideration from Mr. Lloyd George and his colleagues who have the settlement of this momentous matter in their hands.

Ever since the grant of the Dewanny in 1765 to the East India Company by the Emperor of Delhi and Lord Lake's treaty in 1802, the Muslim elements have been among the most steadfast to the British Crown. And now to appease the ambitions of 'earth-hunger' of certain nationalities whose help in this war can hardly be compared with the sacrifices the Muslim soldiers brought to the cause of England, we have turned their devotion, to put it mildly, to something akin to embitterment. Whether the feeling of the Muslims of India in regard to Turkey and the Ottoman Sovereign is old or new is immaterial. It is a living and universal sentiment and must be counted as a factor in practical politics. Is it wise, is it states manlike, to treat this living sentiment in the way, we are told, the Peace Conference propose to do?

Again, at a dinner given in honour of the late Mr. Edwin Montagu (1879-1924, who served as Secretary of State for India between 1917 and 1922) in December 1919, the Aga Khan revetted to the future of Turkey and said⁴⁵:

The day has passed and will never return when Indians were content to shut their eyes to, and have no influence upon, Asiatic foreign policy. To Muslims the problems I have named, touching as they do religious and social sentiments, are so near that they cannot be called in reality foreign questions. In a multitude of ways our

Hindu fellow-countrymen have shown that they so deeply sympathise with us and so join us in asking for a generous peace with Turkey that will not punish the unborn members of that remarkable and historic race for the errors of a handful of men who allowed themselves to be dominated by the cajolery and threats of Germany that we can honestly call this a national Indian question. The prayer is the more insistent because it is based on grounds so reasonable that they could not be better stated than in the famous speech of the Prime Minister two years ago, which did so much to calm the Muslims of the British Empire and to encourage their continued co-operation in the war against Prussian militarist ambitions.... We may reasonably claim that the policy of freedom and self-determination of nationalities which was then placed in the forefront of Allied aims should be applied to Muslim as well as to Christian lands--to Daghestan and Azerbaijan born out of Russian chaos, as fully as to Finland and Georgia.

Aga Khan⁴⁶ criticised in a series of special articles contributed to *The Times* and other publications, the delay in entrusting the Government of Mesopotamia to Arab hands in accordance with the spirit of the mandate which Britain had undertaken, and drew attention to the heavy cost of the over-elaborate administration which had been set up for the governance of that country. On the wider issue of the long delayed settlement with Turkey, he took every opportunity to urge upon Allied statesmen the importance, from the stand-point of lasting peace and goodwill, of fulfilling the pledge made during the war. He joined in many representations, oral and printed, public and private, as to the clamant need for revision of the Treaty both in respect of the large areas in Europe and Asia Minor handed over to Greece, and to the virtual destruction of Turkish sovereignty in the areas remaining nominally under its rule.

Aga Khan and The Ankara Government

When the Treaty was under reconsideration at the London Conference in the early spring of 1921, the Aga Khan at the request of the Viceroy left India to assist in placing the Indian Muslim standpoint before the Conference. The sittings proved abortive, and Greece began military operations in Asia Minor against the provisional Turkish Government set up in Angora. There was a threat of serious conflict owing to the demand made by the British Government for the release

of certain British prisoners in Turkey. His Highness intervened and by inducing the Angora authorities to obtain the release of these prisoners, relieved a critical situation.⁴⁷

When Mustapha Kemal Pasha turned the Greek Army to flight in Asia Minor. The destruction of Smyrna by fire and the advance of the Kemalists towards the Dardanelles led to a bellicose pronouncement by the Lloyd George Government (September 1922) in which the aid of the Dominions in war against the Turk was requested. The prospect of such a commitment was unpalatable to the British public, and strong protests were raised against further fighting in support of the Greek claims. The Aga Khan was requested by Lord Derby, then Secretary for War, to represent to the Angora authorities the grave peril of an attack on the British forces, and to give assurances that, pending a provisional settlement, the strategic position of the Kemalists should not be prejudiced by abstention from any hostile action.⁴⁸ The first Lausanne Conference on the question of treaty revision was abortive. Aga Khan was present at the second Lausanne Conference, and as friend of both parties contributed substantially, though entirely unofficially, to the ultimate success of negotiations.⁴⁹

Lord Beaverbrook visited the Aga Khan at Deauville when he discussed with him the disastrous character of the relationship of the English Government with the Ankara Government. Lord Beaverbrook made arrangements through the medium of the Aga Khan for a meeting with Mustapha Kemal. When he reached Istanbul in the first week of September 1922, the whole situation had been transformed. Lord Beaverbrook's conviction was that "for Britain to fight Turkey in pursuance of the exploded policy of supporting Greek Imperialism was a monstrous error, which must be avoided at all costs".⁵⁰ On his return he tried the power of private persuasion in the interests of Anglo-Turkish peace. He had long interviews with Lloyd George, Lord Birkenhead, and Winston Churchill, who then completely dominated the councils of the Coalition Ministry. He advised that they should at all costs abate the rigour of their anti-Turkish attitude and that they would not find it difficult to come to some honourable arrangement with the Turkish Government.⁵¹ Lord Beaverbrook continued his campaign against the Coalition Ministry for their pro-Greek tendency and for encouraging the Greeks in their invasion of Asia Minor which ended so disastrously when the routed Greek armies fell back on Smyrna. On December 16, the day after the House of Commons had risen for the Christmas recess, the *Daily Express* published a sensational statement⁵²:

Within ten days of the fall of Smyrna, when the Greek rout had already begun and the Greek Government themselves recognised that their military position in Asia Minor was hopeless, Mr. Lloyd George had encouraged the Greek army to persevere in their resistance. It revealed the fact that Mr. Lloyd George took this action after he had made enquiries, only a few day before and had been told that the Greek army could not possibly hold out without active British assistance in money credit or munitions. *The Daily Express* further stated that on September 2, when the Greek army was already in flight, the Government of Athens appealed to Mr. Lloyd George to arrange an armistice and that another of the Premier's Private Secretaries telephoned back to the Greek Legation that "their Government should be very careful to avoid the mistake made by the Germans in 1918 and not conclude an abject armistice in a moment of panic.

The Çanakkale disaster had earlier created deep-seated antagonism against Turkey on the part of certain politicians in England and in proportion to the influence of those politicians the Aga Khan's difficulties for avoiding another war and bringing about a settlement between England and Turkey increased. Here was a design to drive out Turkey from Europe, to destroy its sovereignty in its remaining territory, and there was an insidious, subtle and powerful movement set on foot to accomplish this end. The years 1918 to 1922 were therefore a period of strenuous, persistent and sustained efforts for restoring peace between England and Turkey. The Aga Khan's indignation found expression in his strong but dignified appeals on behalf of Turkey. But his greatest triumph was when, with the help of eminent Englishmen, he succeeded in preventing another war with Turkey. That was the greatest service he rendered to the Empire, to the sacred cause of peace and to humanity at large. Had a second war with Turkey broken out, it would have antagonised the Muslim States, the vast number of His Majesty's Muslim subjects, and the whole of India against Great Britain.⁵³

Aga Khan and The Lausanne Treaty

When at last the Lausanne Treaty was signed, Aga Khan issued a pacific message⁵⁴ to the Muslims throughout the world:

I am sending this message from Lausanne where, for the first time in recent history, a Treaty has been signed by the Muslim

nation upon equal terms with the Great Powers of the West. This Treaty reflects credit upon the steadfast leadership of Mustapha Kemal Pasha and Ismet Pasha. It also reveals the earnest desire of Great Britain, France and other Western Powers to be friends of Turkey and Islam. Under this excellent Treaty Turkey becomes for the first time in two hundred years an independent and compact national state. The Turks recover Constantinople, Adrianople and Thrace. Islam owes this highly satisfactory settlement to the great and heroic Turkish sacrifices and Turkish courage and fortitude, but also to the good will and sincere pacific desires of the masses in Great Britain and France and Italy. Also we owe a great debt of gratitude to H. E. the Viceroy (Lord Reading) and the Government of India for their constant support. This peace signifies that past quarrels are finished and forgotten. It means that the Turkish national State which is now free should be able to make lasting friendship on equal terms with Europe and America. To Indian Muslims I wish to say that, in my belief, Turkish statesmen sincerely desire friendship with England and I feel sure they will welcome the extension of commerce and trade with England. I also appeal to my friends in India to do nothing that may mar the new relations or embitter the restored friendship between England and Turkey. Instead of displaying activity that is out of date and which can do no good to Turkey, Indian Muslims should help Turkey to recover her prosperity.... Turkey has suffered terrible losses and her people require direct aid. We should send from India special missions to restore sanitation, combat disease, restore health, encourage children's welfare, and promote social well-being. It is to the youth of Turkey that we must look for her salvation and we can only do it by helping the children. I have handed through Turkish delegates here one thousand pounds for orphans in Turkey. I recognise the Treaty leaves Arab people in an unsatisfactory position and does not bring free unity to Arabs, but I think the Arab problem is not hopeless....

Aga Khan is known for being the champion of the independence of the Arabs which could not be realised due to his own Western masters. He has been a con-

sistent and valiant supporter of the rights of Arabia. His too much faith in the West is clearly manifest here⁵⁵:

In my humble judgment the right solution of the Arab question will call for a greater application of statesmanship and breadth of outlook from the leaders of Great Britain and France than is required for any other international problem of the East.... Will the man-in-the-street who insisted a year ago on justice and fair dealing with Turkey, insist before it is too late that the Arabs, who rendered such immense service to the cause of the Allies throughout the war, should also attain the national independence, free from intervention and control....

Syed Ameer Ali and Turks

On the other hand, Justice Syed Ameer Ali's letter showing his pained amazement the report of the Prime Minister's speech in Manchester, needs our attention. Justice Ali raised questions before the British over the crimes against the Turks and the falsehood of the Armenian issue. He was concerned, and gravely concerned, with the impression it will make on the vast millions of Muslims who owe allegiance to the King, and to whom and to the British colony living in their midst the first servant of the Crown owes a supreme duty⁵⁶:

It is now admitted that the formidable preparations before Constantinople, ostensibly for the protection of "the freedom of the Straits", which was never threatened, were really designed to "impress the Oriental mind", and to prevent the Turks from pursuing their defeated enemy into Thrace and completing the emancipation of their people. The "Oriental mind" is not so simple as Ministers imagine; they see through pretences and this breeds suspicion and fosters ill-feeling. It is a pity the idea of preventing slaughter and conflagration did not occur to our statesmen when the Greeks were let loose in Asia Minor. It would have saved many thousands of lives and untold suffering to both Muslim and Christian.

It is worth noting that throughout the declamation about "massacres" there is not a single word of condemnation of the horrors perpetrated by the Greeks; of women and children driven into mosques and other buildings, which were then set on fire; of vil-

lages and towns reduced to ashes, of desolated farms and desecrated homes; of the attack of the retreating Greek troops literally covered with human bodies! Nor is there one word of acknowledgment of the restraint and the discipline, as we are informed by Englishman of the Turkish army in the midst of this havoc and slaughter.

Apart from the ludicrous exaggeration of the figures of Armenians and Greeks alleged to have been massacred by the Turks, there is a grim simplicity about the logic. Old crimes by individuals are raked up to intensify the hatred against a nation which has just achieved its liberation, whilst recent horrors committed against it are passed over in silence. Mr. Lloyd George evidently believes the Eastern Christian to be incapable of committing a crime; he has passed unread all the evidence from the Carnegie Commission up to the present reports by American, British and French correspondents.

Even in his most exalted mood, when out to smite the Amalekites, “Turks and pro-Turks,” he might well have remembered that he was the head of a wide-flung Empire composed of many millions of people professing the same faith as the Turks, and that it would be wiser to refrain from introducing the “sword” into his fiery speech. Anyone acquainted with the East would tell him how dangerous such figures of speech are, and how apt they are to be taken literally.

Letter of Syed Ameer Ali and Aga Khan, 1923

Joint letter (dated 24 November 1923) by Justice Ameer Ali and Aga Khan⁵⁷ begins with the claim that they are consistent friends of new Turkey:

... in full sympathy with her aspirations as an independent member in the comity of the free nations of the world, we desire, with your permission, to invite the attention of the Grand National Assembly to the very disturbing effects the present uncertain position of the Caliph Sultan is exercising among the vast populations who belong to the Sunni communion. We have noticed with the greatest regret that Islam, as a great moral and cohesive force, is losing among large sections of the Sunni population, owing to the diminution in the Caliph's dignity and prestige, its weight and influence....

In the Sunni communion, we need not point out, the spiritual headship forms the link which binds the followers of Islam as a vast congregation. When the Caliphate was in peril from outside attacks, Mussulman feeling all over the world was violently agitated, and the Muslims of India gave their sympathy and support to the Turkish nation in the belief that in fighting for their independence they were fighting also for the preservation intact of the institution which symbolised Muslim solidarity. Throughout these critical times we strenuously pleaded for the Turkish cause. And a British Muslim organisation has, ever since the Turco-Italian in war in Tripoli and Cyrenaica, devoted its energies in endeavouring to alleviate the untold suffering and distress among the Turkish people. Our observations and suggestions, therefore, we trust, will receive a courteous hearing from Your Excellency's Government regarding a question in which we, in common with all Muslims take the deepest interest.

It must not be supposed for a moment from our remarks that we wish to suggest that the powers of the people's representatives should be in any degree curtailed. What we respectfully urge is that the religious headship of the Sunni world should be maintained intact in accordance with the Shariyyet. In our opinion any diminution in the prestige of the Caliph or the elimination of the Caliphate as a religious factor from the Turkish body politic would mean the disintegration of Islam and its practical disappearance as a moral force in the world-a contingency which, we are sure, neither the Grand National Assembly nor his Excellency the President - Ghazi Mustafa Kamal Pasha can view with equanimity.

In our opinion the Caliph-Imam symbolises the unity of the Sunni communion: and the fact that he is a member of the founder of the Turkish nation gives to Turkey a position pre- eminent among Islamic nations.

For fourteen centuries it has been the cardinal principle of the *Ahl-i-Sunnat*, and on this, we believe, the *Ijmaa-i-Ummat* that the Caliph, the Vicegerent of the prophet, is the Imam of the Sunni congregations, and that between him and the general body of worshippers there is a nexus which knits together the *Ahl-i-Sunnat*. This mystical element cannot be eradicated from the Muslim mind with-

out creating discord in the world of Islam.

We need not remind Your Excellency that even when the Caliph-Imam lost is temporal power the great Kings the Chieftains sought and obtained from him investiture in order to validate their title to rule and to lead at prayers, the usual concomitant of secular authority. If Islam is to maintain its place in the world as a great moral force, the Caliph's position and dignity should not, in any event, be less than that of the Pontiff of the Church of Rome.

For these reasons, among others equally cogent, we, as true friends of Turkey, respectfully urge upon the Grand National Assembly and its great and farsighted leaders the imminent necessity for maintaining the religious and moral solidarity of Islam by placing the Caliph-imamate on a basis which would command the confidence and esteem of the Muslim nations, and thus impart to the Turkish State unique strength dignity.⁵⁸

We recognise the signal services Ghazi Mustafa Kemal Pasha has rendered to his country. But the uncertainty which surrounds the position of the Caliph as the religious head of the Sunni populations was likely to cause the disintegration of Islam and we thought we might bring the matter to the notice of the Turkish Assembly and urge that the Caliph's dignity might be placed on an assured position so as to maintain his prestige and command the confidence and esteem of the Sunni world. We had not the slightest desire to hamper in any way the established Government of Turkey. Such counsel, coming from two consistent friends of Turkey, who had proved their sympathy with Turkish aspirations during a long period of trial and struggle, should not have been misconstrued. Personally I greatly resent the imputation.⁵⁹

Justice Syed Ameer Ali alone issued an statement as the news of the abolition of Khilafat reached him. He wrote⁶⁰:

It will prove a disaster both to Islam and to civilization. The suppression of the time-honoured institution which was, throughout the Moslem world, regarded as a symbol of Islamic unity will cause the disintegration of Islam as a moral force. It had knit together over

250 millions of the followers of the Faith belonging to the Sunni communion by one common ideal. It conduced to promote civilization and progress among un-advanced communities, which were united by a universal belief that through the Caliph-Imam they were in spiritual touch with their Prophet. I fear that the removal of this ideal will drive the unadvanced and semi-civilized peoples included in the vast Sunni following into the ranks of revolution and disorder.

It is open to grave doubt how far a national body has the power to abolish a spiritual office which has, under the religious laws of Islam and by the recognition of fourteen centuries, become an integral part of the religious institutions of the Sunni communion.

Concluding Remarks

Preceding remarks mentioned by both Justice Syed Ameer ali and Aga Khan need to be viewed in the larger context of their personality attributed to ‘dualism’ at their loyalty to Islamic ethos and British Imperial interests. ‘Ambivalence’, the co-existence within an individual of positive and negative feelings towards the same thing, was strongly prevalent in Aga Khan towards the *Osmanli Devleti* and *Devlet*-friendly organisations and movements in India. Both of them had strong roots in Islamic education and culture since their birth. Both of them belonged to the Shii sect but reflected universalistic aspect of Islam in their concerns for the *Devlet*. What could have made the spectacular changes in their views seem to be their training and orientation in Western values, cultural appreciations and the modern system of governance.

Stanley Jackson says that Aga Khan was the perfect agent for his own propaganda. On his personal initiative, and with the very full co-operation of the British Government, he undertook a series of most delicate journeys, during WWI. He visited Egypt and Arabia and met religious and political leaders and stiffening resistance wherever the Pan-Islamic virus seemed to hearten those who had already become disillusioned.⁶¹ Aga Khan’s recruiting work during WWI, ceaseless travelling in every part of India, making speeches, collecting funds, enlisting thousands of volunteers and always countering anti-British propaganda from so many quarters, made him very valuable in the eyes of the British. King George V recognised his war services by giving him a salute of eleven guns and the rank of First-Class Chief of the Bombay Presidency for life.⁶²

Aga Khan trusted British more than the countrymen on supporting the Turks.

This distrust among Indians seems to make him naïve about the deep penetration of the British interests in Arabia much before WWI. In 1901 and 1903, official proposals to expand intelligence into the peninsula were seriously entertained for the first time. Following the Gulf tour of Indian Viceroy Lord Curzon, a new Political Agency opened at Kuwait, specifically to address intelligence needs, and the Indian government's twin projects of the Gazetteer of the Persian Gulf, Oman, and Central Arabia and a new map of Arabia were launched.⁶³ Certainly, oil had long been a growing concern, motivating much of the imperial interest in the region. The Anglo-Persian Oil Company on the Persian Gulf was an asset requiring protection immediately upon the outbreak of war in 1914.⁶⁴ Residencies and Political Agencies, also posts in the British government's Levant Consular Service, were also entrusted with political functions, including collection of political intelligence in the Ottoman Empire.⁶⁵

His letter jointly written with Syed Ameer Ali during the abolition of Khilafat was a courteous and tactful communication reminding the Turkish Prime Minister of the support of Indian Muslims. Turkish editor who published the letter pre-maturely was indicted by the Tribunal of Independence and was put into prison. Both the writers were denounced as 'foreigners' acting on behalf of the British government.⁶⁶ However, this needs to be inquired more. Aga Khan was undoubtedly a British man in the guise of country-man (Muslim and Indian) but he was also interested to maintain his identity in the South Asia which necessitated his concerns for the *Osmanli Devleti*. By doing this, he had secured the position of defending his self as friend of Muslims and follower of Islam. Therefore, domestic or regional compulsions were major factors to maintain this type of colour. Syed Ameer Ali appears in a better position not to be categorised as a British man. He wrote at more than fifteen letters during 1911-1924 showing his serious concerns with Turks in the Balkan War, Italian invasion of Tripoli, Peace Conference, and Turkey. He is accredited with writing a Representation⁶⁷ to the British Government, London, in December 1913 and six 'Memorial' to the British Secretary of State for Foreign Affairs and British Prime Minister in 1919 related to Peace Settlements. They clearly show that he was concerned with Turks with the burden of British loyalty on his shoulder but this burden and loyalty did not stop him to assert what he wanted to.⁶⁸

ENDNOTES

1. Naoroji M. Dumasia, **The Aga Khan and His Ancestors A Biographical and Historical Sketch** (Bombay: The Times of India Press, 1939), p. 2.
2. Ibid., p. 6.
3. Ibid., p. 7.
4. Ibid., pp. 7-8.
5. Brian Lapping, **End of Empire** (London: St. Martin's Press, 1985), p. 38.
6. Naoroji M. Dumasia, **The Aga Khan and His Ancestors**, p. 9.
7. Ibid., pp. 12-14.
8. Lord Riddell, **Lord Riddell's Intimate Diary of the Peace Conference and After, 1918-1923** (London: Victor Gollancz Ltd., 1933).
9. Shan Muhammad, **The Growth of Muslim Politics in India (1900-1919)** (New Delhi: Ashish Publishing House, 1991), p. 132.
10. **The Comrade**, 26 October 1912 mentioned in Shan Muhammad, **The Growth of Muslim Politics in India**, p. 137.
11. Ibid., pp. 138-139.
12. **Harding Papers**, November 1910-March 1913. Errington to Harding 11 October 1912 mentioned in Shan Muhammad, **The Growth of Muslim Politics in India**, p. 139.
13. **Mussalman (Calcutta)**, 6 December 1912 mentioned in Shan Muhammad, **The Growth of Muslim Politics in India**, p. 139.
14. William Miller, **The Ottoman Empire and Its Successors, 1801-1927** (London: Routledge, 1966), p. 504.
15. Naim Turfan, **Rise of the Young Turks: Politics, the Military and Ottoman Collapse** (London: I. B. Tauris, 2000), p. 202.
16. **The Aligarh Institute Gazette**, 26 June 1912.
17. Afzal Iqbal, ed., **My Life: A Fragment, An Autobiographical Sketch of Maulana Mohammad Ali** (Lahore: Sh. M. Ashraf, 1942), p. 39 mentioned in Shan Muhammad, **The Growth of Muslim Politics in India**, p. 139.
18. Shan Muhammad, **The Growth of Muslim Politics in India**, p. 41.

19. **Paisa Akhbar**, 11 June 1906 cited in *The Tribune*, 25 and 30 August 1906 mentioned in Shan Muhammad, **The Growth of Muslim Politics in India (1900-1919)** (New Delhi: Ashish Publishing House, 1991), p. 41.
20. **The Pioneer**, 10 May 1906 mentioned in Shan Muhammad, **The Growth of Muslim Politics in India (1900-1919)** (New Delhi: Ashish Publishing House, 1991), pp. 41-42.
21. Shan Muhammad, **The Growth of Muslim Politics in India**, p. 42.
22. Ibid.
23. Shan Muhammad, **The Growth of Muslim Politics in India (1900-1919)** (New Delhi: Ashish Publishing House, 1991), pp. 10-11.
24. Ram Gopal, **Indian Muslim—A Political History (1858-1947)** (Bombay: Ashish Publishing House, 1959), p. 44 mentioned in Shan Muhammad, **The Growth of Muslim Politics in India (1900-1919)** (New Delhi: Ashish Publishing House, 1991), p. 11.
25. Shan Muhammad, **The Right Hon'ble Syed Ameer Ali Political Writings** (New Delhi: Ashish Publishing House, 1989), pp. 242-243.
26. Ibid., pp. 244-45.
27. Ibid., pp. 246-47.
28. Ibid.
29. Ibid., pp. 248-49.
30. Ibid., pp. 250-251.
31. Ibid.
32. **The Times**, 5 November 1912 mentioned in Shan Muhammad, **The Right Hon'ble Syed Ameer Ali Political Writings** (New Delhi: Ashish Publishing House, 1989), pp. 257-258.
33. *The Nation*, 8 July 1916 mentioned in Shan Muhammad, **The Right Hon'ble Syed Ameer Ali Political Writings** (New Delhi: Ashish Publishing House, 1989), pp. 269-270.
34. **Comrade**, 7 November 1914; *Tribune*, 8 August 1914 mentioned in Shan Muhammad, **The Growth of Muslim Politics in India**, p. 154.
35. **Hardinge Papers**, 1914-1916, Hardinge to Secretary of State, 3 November 1914 mentioned in Shan Muhammad, **The Growth of Muslim Politics in India**, p. 154.

36. **Hardinge Papers**, July to December 1914.
37. *Ibid.*, **Hardinge to Lord Willingdon**, 16 November 1914.
38. Syed Sabahuddin Abdur Rahman, **Mohamed Ali Ki Yaad Mein** (Azamgarh: Shibli Academy, 1977).
39. Harold Nicolson *Curzon: the Last Phase, 1919-1925. A Study in Post-War Diplomacy* (Boston: Houghton Mifflin Company, 1934).
40. Mentioned in Shan Muhammad, **The Right Hon'ble Syed Ameer Ali Political Writings** (New Delhi: Ashish Publishing House, 1989), pp. 272-274; Naoroji M. Dumasia, **The Aga Khan and His Ancestors A Biographical and Historical Sketch** (Bombay: The Times of India Press, 1939), pp. 152-155.
41. *Ibid.*
42. *Ibid.*
43. *Ibid.*
44. Mentioned in Shan Muhammad, **The Right Hon'ble Syed Ameer Ali Political Writings** (New Delhi: Ashish Publishing House, 1989), pp.: 275-276; Naoroji M. Dumasia, **The Aga Khan and His Ancestors A Biographical and Historical Sketch** (Bombay: The Times of India Press, 1939), pp. 155-156.
45. Mentioned in Naoroji M. Dumasia, **The Aga Khan and His Ancestors A Biographical and Historical Sketch** (Bombay: The Times of India Press, 1939), pp. 156-157.
46. Mentioned in Naoroji M. Dumasia, **The Aga Khan and His Ancestors A Biographical and Historical Sketch** (Bombay: The Times of India Press, 1939), pp. 157-158.
47. *Ibid.*, p.158.
48. *Ibid.*, p.158.
49. *Ibid.*, p.159.
50. Lord Beaverbrook, **Politicians and the Press** (London: Hutchinson, 1925) mentioned in Naoroji M. Dumasia, **The Aga Khan and His Ancestors A Biographical and Historical Sketch** (Bombay: The Times of India Press, 1939), pp. 159-160.
51. *Ibid.*

52. Ibid., pp. 160-161.
53. Ibid., pp. 161-162.
54. Ibid., pp. 162-163.
55. Ibid., pp. 164-165.
56. "Ameer All's Letter to the Times on the Speech of the British Prime Minister Regarding Turks", **The Times**, 17 October 1922, compiled in Shan Muhammad, **The Right Hon'ble Syed Ameer Ali Political Writings** (New Delhi: Ashish Publishing House, 1989), pp. 286-287.
57. "Ameer All's Letter With The Aga Khan To His Excellency Ghazi Ismat Pasha, The Prime Minister Of Turkey" dated 24 November 1923 mentioned in Lini S. May, **The Evolution of Indo-Muslim Thought after 1857** (Lahore: Sh. Muhammad Ashraf, 1970), pp. 466-67.
58. Ibid.
59. "Ameer All's Letter (With The Aga Khan) To His Excellency Ghazi Ismat Pasha Prime Minister Of Turkey (dated 13 December 1923)", **The Times**, 14 December 1923 mentioned in Shan Muhammad, **The Right Hon'ble Syed Ameer Ali Political Writings** (New Delhi: Ashish Publishing House, 1989), p. 291.
60. "Ameer All's Letter to the Times on the Abolition of Khllafat", **The Times**, 5 March 1924 mentioned in Shan Muhammad, **The Right Hon'ble Syed Ameer Ali**, p. 292.
61. Stanley Jackson, **The Aga Khan Prince, Prophet and Sportsman** (London: Odhams Press Limited, 1952), p. 68.
62. Stanley Jackson, **The Aga Khan**, p. 69.
63. Priya Satia, **Spies in Arabia The Great War and the Cultural Foundations of Britain's Covert Empire in the Middle East** (New York: Oxford University Press, 2008), p.58.
64. Ibid., p. 63.
65. Ibid., pp. 69-70.
66. Stanley Jackson, **The Aga Khan**, p. 81.
67. Shan Muhammad, **The Right Hon'ble Syed Ameer Ali**, pp. 324-25.
68. Ibid., pp. 328-59.

OSMANLI DEVLETİ VE HALİFELİĞİN KALDIRILMASI: AĞA HAN VE EMİR ALİ TARAFINDAN YAZILAN MEKTUPLARIN ANALİZİ*

ARSHI KHAN**

Kıtasal boyutta insani etkileşimler, karşılıklı ilişkiler, değişimler ve ortak kaygıların tarihi, özellikle Hindistan'daki halkın Osmanlı Devleti ile olan ilişkilerini ve devlete olan yükümlülüğü bağlamında akademik araştırmaların çoğunlukla keşfedilmemiş yönünü teşkil etmektedir. Diğer bir deyişle, Hindistan ile aynı zamanda dünyadaki bütün İslam aleminin Halifesi de olan Sultan tarafından yönetilen Osmanlı Devleti arasındaki farklı düzeylerdeki etkileşimler ve karşılıklı ilginin çok zengin bir tarihi geçmişi vardır.

Şunu da belirtmek önemlidir ki, her iki toplum, Hintliler ve Türkler yasal ve politik anlamda Ulus Devleti kurma deneyimi hususunda geçiş döneminde idiler. Arap dünyasında ve Kafkasya'nın bazı kısımlarında, Ege ve Akdeniz bölgelerinde dini dengeyi, istikrarı, barış ve uyumu iyi sağlayan Türkler için felaket getiren Birinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'de hızlı değişimler olmaktadır. Devletin himayesindeki farklı bölgeler ve toplumlar arasındaki kuvvetli bağın varlığı, Türkler ve Avrupa Güçleri arasındaki düşmanlıktan çok daha önce işlenen türlü stratejik politikalar ve eylemler dolayısıyla "özerklik, öz yönetim ve bağımsızlık" gibi kavramlarla parçalanmıştı. Devletin yıkılışı, öncesinde devlet tarafından oluşturulan çemberde yaşayan kardeş toplumların birbirini düşman ve şüpheli varlıklar olarak gören muhalif çoğulculuk ile sonuçlanmıştır.

Ortaya çıkan bu siyasi gelişmeler toplumlar arası bağı, etnik ve sosyo-kültürel münasebeti hızlı ve açık bir şekilde zayıflatarak, bölgeyi kademeli olarak Soğuk Savaş'ın muhalif güçleri ile Avrupalı ve Rus Yahudiler için cazip hale getirmiştir. Bölge, devlet yönetimi altında son dokuz yüzyıldır kazandığı kayıpları vermekten henüz kurtulamamıştır.

* çev. Gonca AŞUT, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, goncaasut@gmail.com

** Prof.Dr., Aligarh Muslim Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Siyasal Bilimler Ana Bilim Dalı, Hindistan, arshikhan@gmail.com

Birçok açıdan edinilen yasal tarihi kazanımlar insanî davranışın ahlakî boyutunu ilgilendiren yönlendirici ilkeler olan barış, süreklilik ve refah getirmiştir. Farklılıkları barındıran bu Osmanlı özellikleri, güvenlik, şeref ve sorumluluk üzerine odaklı ahlakî yönetim teması ile yapılandırılmıştır.

Bölgedeki farklı güçleri ve alanları birleştirmek için İkinci Dünya Savaşı akabinde çeşitli bölgesel oluşumlar peydah olmuştur fakat Rousseau, Kant ve Hegel'in sözünü ettiği gibi, arzular mantığı baskılamaktadır.

Yeni Cumhuriyet'in Doğuşu ve Halifelik: Britanya Hindistanı'ndaki Müslümanların Tepkisi

Yukarıdaki paragraflar şimdiye dek ahlakî ve etik doktrinlerin ve değerlerin olduğu kadar yasal ve siyasi faktörlerin ve güçlerin birleşimi olan devletin simbiyotik dinamizmini temel olarak göstermektedir. Bu şekilde iniş ve çıkışlarla zorlayıcı faktörlerin Türklerin ulus-devlet anlayışındaki seyrini değiştirene kadar yedi yüzyıl boyunca devam etti.

Türkiye Cumhuriyeti; Avrupalı güçlerin, Jön Türklerin ve Sultan-Halife'nin yarattığı çalkantılı koşullar altında şerefli varlığı için savaşan milyonlarca Türk'ün acılı fedakarlıklarının ürünüdür.

Müttefik güçlerin zaferi sonrasında, Türk Bağımsızlığı için savaşanlar durmaksızın Türklere karşı savaş suçları işleyen işgal güçlerini ülke topraklarından def etmek için mücadele vermiştir.

Bu özgürlük savaşı, işgal edilen topraklarda Türk halkı tarafından coşkuya desteklenen Mustafa Kemal'in önderliğinde verilmiştir. Bu durum, insanların müttefik kuvvetler tarafından empoze edilen barış şartlarına karşı bakış açısını kuvvetlendirmeye zemin hazırlamıştır.

Bu mücadele, temsilcilerinin 1918'de Mondros Antlaşması'nı ve 1920'de Sevr Antlaşması'nı imzaladığı, Sultan-Halife tarafından yönetilen politik düzenin doğasını değiştirmede katalizör olmuştur. Bu, İngilizler tarafından dayatılan şeyleri istekli veya zoraki olarak onaylayan Sultan-Halife'nin içindeki gerçek gücü ve isteği ortaya çıkarmıştır. Bu utanç verici kabulleniş, özgürlükçü güçler tarafından 1922'de koltuk ve siyasî gücün kaynağını değiştirerek ve 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'nda topraklarının haklarını emniyete alarak tersine çevrilmiştir. İstanbul Hükümeti, İngiliz taleplerine boyun eğme politikası ve özgürlükçü güçleri tanımayarak çifte hezimete uğramıştır. Dış kuvvetler ve Britanya

Hindistanı'ndaki Müslümanlar tarafından yeterince anlaşılmayan Sultanlığı ve Halifeliği kaldırmak gibi başka bazı iç karamaşıklıklar da söz konusuydu. Bu kurumun saygınlığını ve meşruluğunu kaybetmeye sebep olan durum, yeni kuvvetlerin eski düzenin yerine 1923'te Kemal Atatürk tarafından yönetilen cumhuriyet rejimli hükümet kurmasını gerekli kıldı.

Birinci Dünya Savaşı'ndaki ağır kayıplar ve Müttefik Devletlerin Türkiye'deki 1918 sonrası genişletilmiş savaşları sonrasında Türklerin ve Türkiye'nin değişen koşulları Britanya Hindistanı'ndaki çoğu Müslüman tarafından yeterince tanımlanamayan yerel, bölgesel ve uluslararası baskılar ve zorlamalar oluşturmuştur. Bununla birlikte, İngiliz politikalarının Osmanlı Devleti'ni her türlü yoldan, Ermenileri kışkırtarak, Çarlık Rusyası'na yardım ederek, Arap isyanını teşvik ederek ve düşman Yunan'ı destekleyerek, ayrıca 800.000 Hintli askeri gücü devlete karşı kullanarak, parçalara ayırmayı hedeflediği gerçektir.

Hindistan'daki iyi bilinen alimlerden olan Seyyid Sabahaddin Adbur Rahman, Şan Muhammed ve Gazi Muhammad Adeel Abbasi, İngiliz politikalarının Müslümanların elindeki siyasi ve dini gücün merkeziyetçiliğini yıkmayı hedeflediğine inanmaktaydılar. Yazıları, Halife'yi yeni hükümet için bir tehdit unsuru olarak görmediklerini gösterir çünkü Atatürk'ün toprak kazanımları Hindistan'da takdir edilmiştir. Halife ile ilgili olan kaygıları, onların dinî, kültürel ve duygusal bağlılıklar ve algılar tarafından yönetilmektedir çünkü onlar bunu farklı kuvvetleri ve milletleri birbirine yakınlaştıran bir merkez olarak görmektedir.

Britanya Hindistanı'ndaki Müslümanlar, Ortodoks ve radikaller Türklerle derinden ilgiliydi ve Britanya'nın ve onun Osmanlı Devleti'ne karşı olan müttefiklerinin 'revizyonizm' politikasını onaylamamaktaydı çünkü Hindistan'daki Osmanlılar Halife'ye uluslararası bir kurum ve siyasi birliğin, sosyal bağlılığın ve kültürel ilişkilerin bir sembolü olarak bağlıydılar. Diğer bir deyişle, dünyada güçlü ilişkiler ağını yeniden yapılandıran ulus-devlet sistemini ve yeni yükselen bu eğilimi desteklememekteydiler.

Ortak Kader ve İngiliz Emperyalizmi Altındaki Benzer Tecrübeler

Onların hisleri, görüşleri ve ebedi seçimleri herhangi bir düzeydeki değişimi kabul etmeye karşı baskın faktörlerdi. Yeni Cumhuriyet ve Hilafet kurumunun her ikisi için tercihleri vardı. Onlar, 1917'den önce kazanılmış olan haklarını ve toprakları üzerindeki iddialarını sınırlamaya zorlanmış olan Türklerin yerel

kaygılarını anlamada başarısız olmuşlardır. Diğer taraftan, yeni Cumhuriyet için kendine özgü prensipleri, yasaları ve iletişim kodu olan Hilafetin zorunluluğuna dayanmak zordu. Yeni Cumhuriyet, artık gerek bağımsız gerekse sömürge halindeki Müslümanların dinî ve kültürel ilgilerini devam ettirmekle ilgilenmiyordu. Bu yüzden, Hindistan'daki Müslümanlar Sultanlık üzerinde hiç ısrarcı olmadılar ama Halifeliğin yeni Cumhuriyetle birlikte işlemlerini tercih ettiler. Böylece, Müslüman ülkeler ve liderler bir çeşit Osmanlı ortak kültür zenginliği içinde var olmaya devam edeceklerdi.

Neden böyle bir şey istemişlerdi? Britanya Hindistanı'ndaki Müslümanlar da 1857'den bu yana İngiliz politikalarının kurbanıydı ve onlar da yaşamlarını, mal varlıklarını ve şereflerini kaybetmeyi tecrübe etmişlerdi. Babür Devleti'nin (Hint-Türk İmparatorluğu olarak da anılır) son yenilgisi ve İngilizlerin Mysore Krallığı'nı Tipu Sultan'dan devralmalarını baskılayıcı kanunlar ve dışlamalar takip etmiştir. Bu durum, Britanya Hindistanı'ndaki Müslümanların siyasi ve ekonomik kapasitelerini olumsuz etkilemiştir. 1916'da sonra Avrupalı güçler tarafından düşük dereceli Avrupalı ve Asyalı insanlar görüldüklerinden, Britanya Hindistanı'ndaki Müslümanlar değişik baskılayıcı yasalarla karşı karşıya gelmeye ve 1857 sonrası çoğunluğun olası tehditlerini yaratmaya maruz bırakılmışlardır.

Hint Yarımadası'nda dinsel özgürlük, kültürel öncelikler ve toplumsal kimlik konularında siyasi, ekonomik ve askeri güç kaybı yaşanmıştır.

Müslümanlar 1857'den sonra Rusya, İtalya, Fransa ve Yunanistan ile iş birliği içerisinde olan ve 1916'dan sonra siyasi, ekonomik ve askeri güçlere zarar veren Osmanlılar ve Türkler üzerinde uyulması zorunlu kavramlar ile şartlar koyan İngiliz kolonicilerin bastırılmış objeleri haline gelmişlerdir Koloniciler hem Hindistan'da hem Osmanlı Devleti'nde böl ve yönet politikasını gütmüşler ve esas hedef Müslüman toplumların direnişçi gücü olmuştur.

Hindistan'da Babür Devleti'ni yıktılar ve 20. yüzyılın başından beri Osmanlı Devleti'ni kademeli şekilde zayıflatıldılar. Dinî önyargılar, güç için olan mücadelede yer aldı ancak İngiliz Başbakanı Lloyd George tarafından 1920'de Hintli Delege Maulana Muhammed Ali ile olan görüşme esansında reddedildi-ki bu Seyyid Sabahaddin Adbur Rahman ve diğerleri tarafından zikredilen en önemli faktördür.

Ağa Han ve Seyyid Emir Ali Tarafından Temsil Edilen Kraliyet Yanlılarının Tepkisi

İnsanlar ve elit tabaka hem Britanya Hindistanı'nda hem de Osmanlı Devleti'nde Kral taraftarı ve devrimciler olarak ikiye ayrılmıştı. Onlar devlete karşı olan ve Britanya Hindistanı'nda açık bir şekilde görülen ve İngiliz Hükümdarlığını baskılamaya çalışan Urdu basınındaki geniş çaplı yorumlar, toplantılar, gösteriler, tehlikeler, bağışlar, delegasyonlar, tıbbi misyon ve diğer aktiviteler şeklindeki en ufak harekete karşı alarmdaydı. Bu, Libya, Mısır, Fas, Arabistan, Balkan Savaşları, Ermeni meselesi, Çanakkale Boğazı'ndaki müttefik saldırısı, ve Mondros ve Sevr gibi düşünülmeyen imzalanan antlaşmalarda Sultan'ın acizliği, çaresizliği ve esaretini de içeren Türkiye'nin pek çok kısmını yeniden ele geçirme çabasında görülebilir. Britanya Hindistanı'nı baskılayan Urdu basını ve Ortodoks ağı Londra'ya delegeler göndermekteydi (Hint Ulusal Kongresi ve Müslüman Derneği gibi iki önemli siyasi gruplaşma tarafından desteklenen) ve İngilizler bir çok durumda örneğin Paris Barış Görüşmeleri, Sevr Antlaşması ve Lozan Antlaşması'nda sert bir şekilde sıkıştıran Hint Liderler ve sempatanlar tarafından desteklenen ülke genelinde tahrik unsurları yaratmaktaydı.

Bu başkaldırı, niyetini ve gücünü İngiliz emperyalist gücüne yerel cephede karşı koymanın ve Hindistan'daki bu siyasi gelişme de İngiliz karşıtı hareketinin altlığını oluşturmıştır.

Kral yanlısı, reformist ve batılılaştırılan kamplar, İngilizler tarafından kışkırtıcı Müslümanları sakinleştirmek ve siyasi mücadeleden kaçmaları için onları cesaretlendirmek için kullanılan bir sürü kişiyi kapsamaktaydı.

Onlar, İngilizlerle eğitim, iş ve barışçıl ortak platformlarında yer almaya zorlandılar. Diğer bir deyişle, Britanya Hindistanı'ndaki Müslümanların, İngilizlerin çıkarlarının söz konusu olduğu hem yerel hem uluslararası alanda pasivize olmasını istiyorlardı.

İngiliz emperyalizminin kolonici şeytanlarının yerine Hint egemenliğini kurmak isteyen tehditlerle daha çok ilgileniyorlardı.

Ülkedeki Hintliler ve Müslümanlar arasında büyük ayrılıklar yaratmak için koloniciler tarafından akıllıca kullanılan Hint egemenliğine karşı İngiliz desteği bulmaya çalıştılar.

Diğer taraftan, Müslümanların radikal ve Ortodoks kısmı dağılmalarından önce Genç Türkler tarafından da desteklenen İngilizlere karşı birleşik bir mücadeleden yanaydılar.

Ancak, şu da bir gerçektir ki kral yanlıları da sessiz protestolarını İngiliz gazetelerinde, derslerde, mektuplarda, anılarda ve toplantılarda buyurgan ve zorlayıcı değil, seçenek sunarak ve davetkâr şekilde sürdürmekteydi.

Ağa Han ve Türkler

Bunlar arasında en çok öne çıkanlar Hakim Seyyid Emir Ali (1849-1928) ve aslında Sultan Muhammed Şah olarak bilinen III. Ağa Han'dır (1877-1957). Her ikisi de kendilerine muazzam saygı gösteren İngiliz Liderlere olan yakınlıkları ile bilinirdi. Doğu ile Batı arasındaki bağları kuvvetlendirmek istediler. Sir Samuel Hoare, Hindistan Devleti'nin eski sekreteri, Ağa Han'ı "doğu ve batıdaki tanıdığım herkesten fazla olarak yaşamın farklı yönleri hakkında en çok bilgiye sahip olan vatandaşdır. Yaşam sanatının sırrını bilmektedir."¹ şeklinde övmektedir. Hindistan'daki İngiliz yöneticilerle olan erken işbirliği ile devlet adamları, diplomatlar ve Avrupa'da tanıştığı elçiler ile olan münasebeti onun üzerinde derin bir etki bırakmıştır.²

O, İngiliz İmparatorluğu'nun çıkarlarını gözeten ve Hint ulusallığını sömürgeci fikirlerle yeniden bağdaştırmak isteyen bir emperyalistti.³ Aynı zamanda, emperyalist fikirlerine rağmen bir İslamcıydı. 1914-1921 arası Hintlilerin Anadolu'daki Türklere ve Araplara karşı yürüttükleri politikaları ile desteklenen anti-İngilizciliğe karşıydı. JalianwalaBagh Katliamı'na ithaf edilen anma töreni için para bağışlamayı da reddetmiştir.⁴ JallianwalaBagh Katliamı, 13 Nisan 1919'da saldırgan olmayan protestocular JallianwalaBagh, Armitsar ve Punjab'ta toplandığında, İngiliz Hint askeri birlikleri tarafından Reginald Dyer emrinde ateşe verildiği zaman vuku bulmuştur. Resmi İngiliz Hint kaynakları, kimliği belirlenen 379 ölü ve yaklaşık 1,100 yaralının olduğunu açıklamışlardır. Hint Ulusal Kongresi tarafından tahmin edilen yaralı sayısı 1,500'den fazla ve ölü sayısı da yaklaşık 1,000 civarındadır.⁵

Ağa Han, Büyük Britanya'yı, Müslüman ülkelerle Hintlilere tam bağımsızlığın garantisini vererek ve onlarla iş birliği yaparak daha da büyük yapma hayalini kurmuştur.

Kendisi, Britanya Uluslar Topluluğunu kendi amacını gerçekleştirmek için bir ideal olarak gören emperyalist bir devlet adamıydı.⁶ Avrupa'da uzun yıllar

yaşamaları esnasında, hem İngiltere hem de Fransa’da ayrılıkçı sosyal ağlarla haşır neşir oldu. Bombay’da kurulan Willingdon Spor Kulübü’nün kurucularından biriydi. Kral VII. Edward’ın taç giyme törenindeki davetlilerdendi ve resmî törensel faaliyetlerde aranılan önemli bir şahsiyetti. Kendisi sık sık York Evi’ne davet edilirdi ve Kral Edward’ın hastalığından önce Buckingham Sarayı’na da çağırılmaktaydı. Avrupa’da iyi bir devlet adamı, sportmen ve İngiltere dostu olarak tanınmaktaydı. Temmuz 1937’de Uluslar Birliği Teşkilatı’nın Başkanı olarak seçildi.⁷ Lloyd George’un Ağa Han hakkındaki izlenimi Barış Konferansı’nda şu kelimeler ile aktarılmaktadır⁸:

L. G. Ağa Han’ın tanımış olduğu en bilgili adam olduğunu belirtmiştir. Genel kültürü şaşırtıcıydı. Sıradışı bir şekilde iyi eğitilmiş ve dünyanın hemen her yerinde uluslararası yakın temas ilişkileri vardı. Geniş çaplı olarak seyahat etmekteydi, özellikle yakın dostlarının bulunduğu Avrupa’nın başkentlerini devamlı gezmekteydi. Bilgi depolama konusundaki başarısı dikkate değerdi. Edebiyatın hemen her dalına temas etmiş görünüyordu ve bilim konusunda da bilgiliydi. Bu özelliklerin hepsinin bir arada oluşu ile, çok sıradışı bir adamdı.

I.Dünya Savaşı’nın şafağında, Ağa Han, Hintli Müslümanlara yazdığı “Hindistan Zamanları” adlı eserinde, Türkler ile hiçbir münasebet içine girmelerini tavsiye etmiş ve Türklere Avrupa’dan edindikleri malları bırakmalarını söylemiştir. Diğer yandan, Maulana Abul Kalam Azad bu makaleyi uygunsuz ve yanlış yönlendirici olarak değerlendirmiştir.⁹ Hindistan’daki Türk bilginler, Avrupalı Devletler yanında Türkiye’nin kaderi ve Osmanlı Devleti konusunda huzursuz hissediyorlardı. Fas’taki Frank-Alman iş birliği, İtalya’nın Libya’yı işgal etmesi ve devlete karşı Balkanlardan gelen tehditler Müslümanların bakış açısını sarstı. Müslüman basını, Trablusgarp ve Balkan savaşlarında Türklerin ve Arapların çektiği acılara geniş ölçüde yer verdi. Ekim 1912’de, Maulana Mohamed Ali, Delhi Jama Mescidi’nde, duygulu bir konuşma yaptı ve Balkan savaşlarını, Türklerin son savaşı olarak değerlendirdi. Türklerin kendi davaları için savaştığını ve bunun haklı sebeplerle olduğunu onayladı.¹⁰

1905’lerin başlarında, Hindistan Zaferi ile tanınan Lord Curzon döneminde, İngilizlerin İran ve Afganistan’a karşı tavırları Müslümanların gözünde şüphe çekmeye başladı. 1912’ye kadar, Hintli Müslümanların, İngiliz politikasının tarafsızlık adı altında Türklere karşıt bir anlayış beslediğine dair yaygın inanışları vardı. İngilizlerin, Türk garnizonunun Mısır üzerinden geçerek İtalyanlara

karşı savaşmasını reddetmesi gibi birkaç somut örnek bu inanışı destekledi. Bu konuda, Madras Uleması, kralın valisine bir mektup gönderdi.¹¹ Bu, İngilizlerin Müslüman devletlere karşı olan politikasının açık bir göstergesiydi. Dışışleri Bakanlığı özel sekreteri Viscount Errington, Harding'e, "Şu anda Müslüman ve Hristiyanlar arasındaki mücadele ile yüzleşmekteyiz" şeklinde yazmıştır.¹² O zamanın kabine bakanı Winston Churchill, Balkan devletlerini savunmuş ve Türkleri, Hristiyan Avrupa'dan sürmek için haklı sebepleri olduklarını söylemiştir.¹³ Türklerin Balkan savaşlarında uğradığı bozgunun şafağında, Avrupalılar gülererek bu zaferler karşısında mevcut durumun değiştiğini söylemişlerdir.¹⁴ İngiliz Başbakanı Herbert Henry Asquith (1908-1916), 6 Kasım 1912 akşamı Londra Guildhall'da řu açıklamayı yapmıştır:¹⁵

"Doğu Avrupa'nın haritası yeniden düzenlenmelidir. Avrupa'daki genel firkirde katıldığım en büyük nokta, galiplerden büyük bedel ödeyerek kazandıkları zafer meyveleri çalınmamalıdır."

Hindistan Tıp Harekatı, Balkan savaşlarında Türk mültecilere hizmet etmesi için Doktor M. A. Ansari ve Kızılhaç tarafından, Kızılhaç'ın Müslüman karşılığı olarak kuruldu.¹⁶ Kızılhaç topluluğu Londra'da da Seyyid Emir'in başkanlığında mültecilere gerekli yardımları sağlamak ve destek olmak için kurulmuştur. Aligarh Müslüman Üniversitesi, Türklere tıbbi yardım sağlamak için 30,000 Rupı'yi Londra'ya gönderdi. Türklere verdikleri desteği ifade etmek için Hindistan'ın her yerinde büyük mitingler düzenlendi. Muhammed Ali daha sonra gözlemlerini;¹⁷ İngilizlerin Türk, İran ve Fas'ın düşmanlarına karşı sergilediğı tavır, 1911'den itibaren Hintli Müslümanların sempatisini azaltmış ve bu ırk için yabancı olan İngiliz Hükümeti'ni eleştirme cesaretinde olan Hintlilerin, vatanlarındaki radikal politikacılara tepki göstermesine neden olmuştur, şeklinde paylaşmıştır.

Sir Seyyid Emir Han'ın 1898'de ölümünden sonra Müslüman liderler Urdu dilini koruma mücadelesine girmiş ve onların İngilizlere karşı olan zıt tutumları , Hindistan Ulusal Kongresi'nde pasif yandaşcılıktan politik kışkırtmaya doğru bir değişime sebep olmuştur. Bu politik hareketliliğin yurttta ve uluslararası düzeyde olduğu 1900'lü yılların başıydı. Bu dönemde, İngilizlerin Arap dünyasındaki politikaları Müslümanlara karşı düşmanca bir hal almıştı.

İngiliz Hükümeti, Türkiye'ye Taba konusunda ultimatom vermiş ve Mısırlıların yanında taraf tutmuştur.İngilizlerin Sudan'a harekâtı daha önceden

Müslümanları kızdırmıştı.¹⁸ Fazal-i-Husain (1877-1936), Lahor'un vekilliğini yapmış ve 1906'da İngiltere ve Türkiye arasında geçen çekişme döneminde, Hindistan'daki Müslümanların %95'inin, İngiltere'ye borçlu oldukları sadakati göstermeyeceklerini söylemiştir.¹⁹

Aligarh Okulu, Hindistan Valisi'ne²⁰ Mayıs 1906'da şu mektubu yolladı:

“Aligarh İslamcıları, İngiltere'nin Türkiye'ye ızdırap ve panik içeren ültimatoomunu duymuş ve siz Hazretlerinden İngilizleri bir Anglo-Türk savaşının çıkarmaması için ikna etmekte Hint hükümeti üzerindeki etkinizi kullanmanızı rica etmektedir, bu şekilde İngiliz Hindistanı'ndaki bütün İslamcılarının minnetini kazanabilirsiniz.”

İngiliz Valisi Lord Minto, Hindistan Bakanı Lord Morley'e, İngilizlere karşı düşmanca bir Panislamizm hareketinin Hindistan'da var olduğunu ve Türkiye ile bir savaş durumunda fanatikleri sınırda Rajlara karşı kışkırtmanın yardımı olacağını söyledi. Mısır, Sudan ve Hindistan'da askerî hareketleri ile bilinen Lord Horatio Kitchener (1850-1916), Lord Morley'e, Türklerin lehine isyan çıkarabilecekleri ihtimaline karşı Müslüman birlikleri kullanmamayı tavsiye etti. Vali, sınırdaki kabilelerin Amirlerinden ve Hindistan'taki islami nüfustan ciddi endişe duymaktaydı.²¹ Panislamizm hareketi Cemaleddin Afgani (1837-1897) tarafından 19. yüzyılın seksenli yıllarının başında, Ortadoğu'daki Müslüman ülkeleri İngiliz zulmüne karşı birleştirmek için başlatılmıştır. Bu akım, emperyalist İngilizlerin altında ezilen Hintli Müslümanlarca sempati ile karşılandı.

Seyyid Ahmed Han üzerinde tüm dünyaca bilinen Şah Muhammed, onun her zaman Panislamizm ile mücadele edemeyecek kadar meşgul olduğunu ve 2. Sultan Abdülhamit'in Hint Müslümanlarına halife olma fikrine meydan okuduğunu söylüyordu. Ancak yandaşların çabalarına rağmen bile Ümmetçilik hareketi Hindistan'da büyümeye devam etti.²²

Seyyid Emir Ali ve Türkler

İlerleyen paragraflarda Seyyid Emir Ali'nin hakkaniyeti tanıtıldıktan sonra, onun Osmanlı Devleti için taşıdığı endişeler tartışılacaktır. Sadık bir İngiliz vatanı olmasına rağmen, Seyyid Emir Ali Müslümanların hem politika hem de eğitim olarak gelişmesini istemiş ve bu yüzden 1877'de Kalkuta'da Ulusal İslami Birliği'ni kurmuştur. Bu kuruluş Ulusal Merkezi İslam Birliği olarak bilinmektedir. İngiliz Hindistanında, Müslümanlara eğitim ve iş verilmesi konusunda İngiliz Hükümeti'ni ikna etmede öncü oldu. Seyyid Ahmed Han'ın aksine, Emir Ali

Müslümanlar açısından politik aktiviteleri destekliyordu. Onun Müslüman politikasına katkıları Seyyid'inkinden daha belirgin ve güçlüdür.²³ Ancak Seyyid'in ünü Emir Ali'ninkini geçmişti. Seyyid başlı başına bir kuruluşken, Emir Ali'nin kurumu aktivitelerini batıda Karaçiler'e, güneyde de Bangalore'ye kadar genişletmişti.²⁴ 1904'te İngiltere'ye yerleşmiş, ancak Hindistan'daki Müslümanlara ve Türkiye'ye olan ilgisi sabit kalmıştır.

Seyyid Emir Ali 1849'da doğdu ve Hindistan'da eğitim görüp, Londra'da hukuk eğitimi aldı. Ayrıca başkanlık ve yargı görevlerinde bulundu. İslam hukuku üzerine uzmanlaşmıştı ve İngilizce, Urduca, İran ve Arapça'ya da hakimdi. Haziran 1911'de Seyyid Emir Ali 28 Eylül 1911'e kadar uzanan mektuplarını Londra'da *The Times*'ta yayımladı ve İtalyanların Türk hakimiyetindeki Trablusgarp işgalini ele alıp, İngiliz Hükümeti'ni, Hindistan'daki Müslümanların gücenmesi konusunda uyardı. Bunu, uluslararası bağlamda sözde Hristiyan ülkelerin kanunlarının açık bir ihlali olarak değerlendiriyordu.²⁵ Birkaç gün sonra, *The Times*'ta 9 Ekim 1911 tarihli başka bir mektup yayınlamış ve İngilizleri İtalya'nın Türkiye'ye açtığı savaştan dolayı Müslüman ülkelerdeki (Hindistan, Güney Afrika ve diğer yerler) kızışma konusunda bilinçlendirmişti.

O zamanlar Papa, İtalyan Amiral gemisi üzerinde Türklere karşı zaferin bir göstergesi olarak durması için kutsanmış haç göndermişti. Sadece birkaç gün öncesinde, Londra'da yaşayan bir İtalyan, Türklerin Avrupa'dan ve dünyadan tıpkı Yahudiler gibi silinmesini ileri sürdüğü rapor edilmişken Papa, havarilerin elçisinin, Trablusgarp'ta Hristiyanlığın yükselmesi için kendisine bir mesaj gönderdiğini not etmişti.²⁶ 13 Ekim 1911'de Trablusgarp'ta yaşanan vahşet ve katliam ile, savaşa dahil olmayanların idam edilip sokaklarda sürüklendiğini anlattığı başka bir mektubu yayımlandı. "Bu hareketlerin birazı bile Türkler tarafından yapılsaydı, İngiltere'de bir kızgınlık dalgası olurdu"²⁷. Hint gazetelerinin savaşlar ve protestoları haber yaptığını belirtti. İngiliz Hindistan'ındaki Müslümanlar daha önce Rus-Türk Savaşı'nı protesto etmişti. İngiltere'nin Hristiyan kadın ve erkekleri geçmiş günlere ait bu barbarlığa ses çıkarmayacak mıydı?²⁸ 11 Kasım 1911 tarihinde *Maulana* Mohamed Ali tarafından yönetilen Delhi gazetesi *The Comrade*, onun İtalyan işgalini ifşa ettiği ve Britanya'yı Doğu dünyasında kalmaya teşvik ettiği bir mektubunu yayınladı.²⁹

30 Kasım 1911 tarihinde *The Times*'ta yayınlanan, İtalyan güçlerinin Trablusgarp'ta işlediği barbarlıkları lanetleyen başka bir mektubunda da benzer

endişeleri taşıdığı görülmektedir.³⁰ Mektubunda, ilk İslam Halifesi'nin askerlerine verdiği talimatlarından alıntı yapmıştır.³¹

“Hainlikten kaçınacaksın. Doğru olan yoldan sapmayacaksın. Hiç kimseyi, çocukları, yaşlıları ve kadınları öldürmeyeceksin. Hurma ağaçlarını veya insanlar ve canlılar için yiyecek taşıyan ağaçları yakmayacak ve kesmeyeceksin. Tasarruf yapmak için deve sürülerini öldürmeyeceksin.”

Balkan Savaşı sırasında, savaştan yaralı dönen veya savaş alanında bulunan Türkler için İngiliz Kızıl Haç Topluluğu'na başvurdu.³² Edwin Pears'ın Halife'nin görevlerine dair yayımladığı “Arap İsyanı” makalesine itiraz etti.³³ 1914'te, İngiliz yetkilileri, İslamî anlayışı kaldıracaklarını duyurdu; böylece İngiltere, savaşın etkilerine karşı Cizre, Mezapotamya ve Arabistan'ın kutsal yerlerinin güvenliğini emniyete almış olacaktı.³⁴ Bu ayrıca İngiltere'nin Türkiye'yi parçalamak ve yok etmek niyetinde olmadığı, ancak Türk topraklarında ters eksen stratejisinin bir parçası olarak silahlı bir mücadele vereceğinin de göstergesiydi.³⁵ Bu birtakım Müslüman endişelerini dindirdi ve Müslüman liderlerin Müslümanları sakinleştirmek ve İngiltere tarafından I. Dünya Savaşı'nda Müslümanlara karşı kullanılan yaklaşık 800,000 Hint silahlı güçlerinin, ordusunun ve nüfusunun taşınmasında insiyatif kullanmalarına öncülük etti. Ağa Han ve arkadaşı Abbas Ali Baig, İslamiyet'i referans göstererek Hintli Müslüman askerleri sakinleştirerek İngilizlere karşı boyun eğmeleri için Mısır'ı ziyaret etti.

Savaştan önce ne batılaştırılmış grup ne de dindar Müslümanlar Türkiye'nin savaşta yer almasını istemiyordu, ancak Britanya Türkiye'ye savaş ilan ettikten sonra dindar Müslümanlar Türkiye'ye destek vermeye başladı. Hindistan'daki Müslüman topluluğun büyük bir bölümü, Lord Asquith ve Lloyd George (1863-1945)'un Türkiye, İslamiyet ve Peygamber'e karşı söylediklerinden gücendiklerini ifade ettiler. Bombay'ın yöneticisi Lord Willingdon, Hardinge'e “Buradaki gerçek durumu bilmiyorlar ya da anlamaya çalışmıyorlar, bizim ve sizin altınızdekilerin görevlerini iki kat zorlaştırıyorlar” şeklinde bir mektup yazmıştır.³⁶ Hardinge bu gerçeği kabul etti ve Willingdon'a cevap vererek, Müslümanlar için Osmanlı Devleti'nin tek Müslüman güç olduğunu ve en sadıklarının bile Türkiye'nin yıkılmasını veya dünya haritasından silindiğini görmek istemediklerini söyledi.³⁷

Büyük protestolar, hiciv yazıları, konuşmalar ve boykotlar, Hindistan'daki Müslüman politikalarının başlıca özellikleri haline geldi. 1919'da İngiltere ve

Arabistan'a elçiler gönderen Müslüman Birliği ve Hindistan Ulusal Kongresi'nin desteği ile Hilafet Komitesi'ni kurdular. Onların asıl amacı, Türkler tarafından da yanlış anlaşılan hilafeti korumaktı.

Ağa Han ve Hindistan'da Hilafet Hareketi

Pek çok Hindu sempatzanını da içeren ve batı karşıtı Müslümanlarca organize edilen Hilafet Hareketi, daha sonra İş Birliği Karşısı ve Sivil İtaatsizlik Hareketi ile isimlendirilen, tüm Hindistan politikasını kapsayan bir harekete dönüşmüştür. Hilafet harekâtına, batılılaşmış Müslümanlarca karşı çıkmıştır çünkü Hindistan'daki ve yurt dışındaki İngiliz çıkarlarına karşı isyan ve protesto içeriyordu. Hilafet hareketinin asıl amacı, özellikle *Maulana* Mohamed Ali gözetiminde Türklerin bölgesindeki bütünlüğü korumak, kutsal yerleri güvence altına almak ve devletin kontrolünde güneyde ve Doğu Anadolu'nun doğusunda bölgesel hakimiyeti sağlamaktı. İngilizler bu tarz bir güvenceyi vermişlerdi ancak uygulamada olan devlet karşıtı uygulamaları Hint Müslümanları mümkün olan her yerde İngilizlere karşı protesto yapmaya itiyordu. Diğer bir deyişle Mohamed Ali'nin hilafet hareketi, Türkiye'yi dünyadaki tek Müslüman güç yapmayı hedefliyordu, ki bu da pek çok açıdan Hilafet sistemi ile Müslümanlar arasında birliği sağlamak için oldukça gerekliydi. Onlar devleti çoğunlukla İngiltere, Fransa ve İtalya'dan oluşan emperyalist sisteme karşı Müslüman ülkeleri bir arada tutacak en organize devlet sistemi ve bir sosyo-dinî ve politik bir çapa olarak görüyorlardı. Mualana Mohamed Ali ve yakınları tarafından yapılan konuşmalardan anlaşıldığı üzere, Araplar'ın devletten ayrılması, onları Avrupalı güçlerin pençesine sürüklerdi.³⁸ Bu yüzden de, Devletten ayrılmanın ön aşamaları olarak gördükleri özerklik ve bağımsızlığa karşıydılar. Buna zıt olarak, Batılılaşmış devlet adamları ve görevlileri, Hintli Müslümanları Türkiye ile bu tarz bir ilişkiye girmemeleri konusunda uyarmış ve İngiltere'ye karşı bağlılık göstermişlerdir. Ancak Batılılaşmış liderler bile Türkiye'nin kaderi konusunda endişeliydiler.

Hindistan'daki Müslümanlara karşı bu konuda ileri sürülen fikirlerin samimiyeti o zamanlar tam olarak takdir edilmiş gibi gözükmemektedir ve bugün bile yanlış yorumlanmaya açıktır. Örneğin, hem Lord Curzon hem de Mr. Montagu'nun eserlerinde hilafetin gerçek doğasını yanlış yorumladığını düşünenlere karşı olarak onun o dönem olayları üzerinde yorumlarının bir dereceye kadar mükemmel olduğu söylenebilir, çünkü o "Hint Müslümanların arzuladığı, İslam'ın askerleri adına Londra'daki etkilerini göstermek için Sultan'ı kurtarmak degildir" şeklinde ifade etmiştir.³⁹

Ağa Han ve Emir Ali ‘nin 1919’daki Mektubu

The Times (Londra) 6 Haziran 1919’da Türk barışının hüküm ve koşullarıyla alakalı Barış Konferansı hakkında Ağa Han ve Emir Ali’nin ortak mektubunu yayımladı.⁴⁰ Mektupta, Türkiye’nin üyelikten çıkarılma tehdidinin Müslümanlar arasında yarattığı keder ve ızdırabın ışığında, Başbakan’ın resmî taahhüdünün arkasında durmanın İngiltere’nin üzerine düştüğünü söylüyorlardı. “Halihazırda Müslüman bakış açısını kabul etmiş önde gelen halk adamları tarafından alıntılanan kelimeleri, tekrar edilerek gücünü kaybetmeyecektir” demişlerdi. Girişilen savaşın yükünün bazı noktalarına değindikten sonra şu şekilde devam etmiştir: “Biz ne Türkiye’yi başkentinden, ne de Anadolu ve Trakya’dan yoksun etmek için savaşıyoruz.” Sözlerine verdiği güvenceyi perçinleme adına devam etti: “Türk ırkının İstanbul’daki başkentiyle birlikte anayurdunun devamına karşı çıkmamamıza rağmen, Akdeniz ve Karadeniz arasındaki geçidin uluslararasılaştırılması ve tarafsızlaştırılması için Arabistan, Ermenistan, Mezopotamya, Suriye ve Filistin’in ayrı ulusal durumunun tanınma yetkisi bizim kararımıza bağlıdır.”⁴¹

Devamında, “Dolayısıyla, Türkiye’nin toptan yıkılmasının İmparatorluğun çıkarıyla ya da İngiltere’nin barış ve çevresi için sorumlu olan Hindistan Bakanı’na olan iyi niyetiyle bağdaşmadığı, durumun ciddiyetinin abartılmadığı ya da Başbakan’ın taahhüdünün reddedilmesinin Hindistan ve başka yerlerde hoşnutsuzluk ve kızgınlığa yol açtığı hususunda İtilaf Devletlerini ikna etmek İngiltere’nin elindedir.”⁴² Mektup şundan da bahseder: “Şu anda Hindistan’da büyük bir anayasal reform tasarısı yoldadır. Tümüyle başarılı olması büyük ölçüde Majestelerinin Hindistan halkının samimiyet ve vefakâr iş birliğine dayanmaktadır. Kanaatimizce, 80 milyonun üzerindeki Müslüman topluluğun öfkeli hoşnutsuzlukla uzak durması durumunda felakete dönüşecektir. Mektup, çok geniş Sünnî cemaatinin Halifesi olarak Türk Hünkârı’nın, Suriye’nin kuzeyiyle büsbütün Ege sahilinden başlayarak çoğunlukla halkı Türk olan Karadeniz’e kadar İstanbul, Trakya ve Anadolu’nun yegane sahibi olması gerektiğini öne sürmektedir. Bizim fikrimize göre bu toprakların en ufak parçasının başka birilerinin ‘hırslarını’ tatmin etmek için Türk hükümdarlığından koparılması zalimce bir davranıştır. Batı Asya’ya barış getirmek yerine, böyle bir alan etkilerinin sadece savaş açılan ülkeyle sınırlı tutulamayacağı sürekli savaşların tohumlarını ekecektir.”⁴³

Konu Trakya, İstanbul ve Türk milletin ana yurtları olunca, Müslüman hissiyatının kesinlikle ne şekilde olursa olsun Sultan’ın hükümdarlığına herhangi

bir müdahaleye karşı olduğunu doğrular. Bu noktada Lord Sinha (1863-1928) ve Bikanerli Maharaja Ekselansları ya da General Maharaja Sir Ganga Singh (1880-1943) Türkiye'nin haklı sebeplerini desteklemiş ve bölünmesine şiddetle karşı çıkmıştır. Cumhurbaşkanı Mr. Lloyd George'a bir dönem Hindistan Konseyi ve Hindistan'daki önemli bir Müslüman devletin Divan üyesi Sir Abbas Ali Baig (1859-1932) de dahil olmak üzere nüfuzlu Müslümanlardan bir bildiri de gönderildi. Bu sırada Türkiye'nin yaklaşan kaderinin uyandırdığı hisler Hindistan'daki tüm sınıflar ve topluluklar arasında gerilimi yükseltiyordu ve *The Times*'a giden 2 Ağustos 1919 tarihli başka bir ortak mektupta Ağa Han ve Emir Ali:⁴⁴

“Bizim de imzalayan taraflar arasında olduğumuz, geniş çapta Müslümanlar, Hindular ve İngilizler tarafından imzalanan yeni bir bildiri Cumhurbaşkanı'na gönderilmiştir. Türkiye'nin parçalanması ve Türk ulusunun dağılması için Barış Konferansı'na atfedilen yeni tasarıya şiddetle karşı çıkmaktayız. Makul bir belgedir ve Mr. Lloyd George ve bu çok mühim konuyu ellerinde tutan çalışanlarından gereken ilgiyi göreceğine inanıyoruz.”

Divanlığın 1765'te Delhi İmparatoru tarafından Doğu Hindistan Şirketi'ne verilmesinden ve 1802'deki Lord Lake Antlaşması'ndan beri Müslüman faktörler Britanya Kraliyeti'nde en değişmeyenlerden olmuştur. Ve şimdi bu savaştaki yardımcıları Müslüman askerlerin İngiltere'nin ilkelerine sarfettiği fedakarlıklarla kıyaslanamayacak belirli ülkelerin “toprak açlığı” hırslarını durdurmak için, ifadeyi yumuşatmak gerekirse düşkünlüklerini hayata küsmeye benzer bir duruma dönüştürdük. Hindistan Müslümanlarının Türkiye ya da Osmanlı Hükümdarı'na dair hissiyatının eski ya da yeni olduğu ehemmiyetsizdir. Bu canlı ve evrensel bir hassaslıktır ve uygulamalı politikada bir faktör olarak değerlendirilmelidir. Yaşayan bu fikre Barış Konferansı'nın bize anlatıldığı gibi öne sürdüğü şekilde muamele etmek mantıklı ve insani midir?”

Yine Aralık 1919'da Bay Edwin Montagu (1879-1924, 1917 ve 1922 yılları arasında Hindistan Dışişleri Bakanı olarak görev yapmış) onuruna verilen bir akşam yemeğinde Ağa Han Türkiye'nin geleceği ile ilgili:⁴⁵

“Hintlilerin Asya dış politikasına gözlerini kapatmaya razı olduğu ve üzerinde hiçbir etkisinin olmadığı günler geçmiş ve asla geri gelmeyecektir. Müslümanlara bahsettiğim problemler, ki dini ve sosyal hassasiyet yarattığı için dokunaklıdır, öyle yakındır ki gerçekte dış sorunlar olarak ad-

landırılamaz. Birçok yolla Hindu yurttaşımız göstermiştir ki bize öylesine destek olmuş ve kendilerinin Almanya'nın tehdit ve tatlı sözleriyle hükmedilmesine izin vermiş bir avuç dolusu adamın hataları için bu olağanüstü ve tarihî yarışın doğmamış üyelerini cezalandırmayacak olan Türkiye ile zengin bir barış ortamı istememize öylesine katılmışlardır ki bunu dürüstçe ulusal bir Hindistan sorunu olarak adlandırabiliriz. Temennimiz artık daha ısrarcıdır çünkü öyle makul temellere dayanmaktadır ki iki yıl önce Cumhurbaşkanı'nın Britanya İmparatorluğu Müslümanlarını yatıştırmak ve Prusya askeri hırslarına karşı olan savaşta iş birliğinin devamını sağlamakta büyük katkıda bulunan meşhur konuşmasından daha iyi dile getirilemezdi. İtilaf amaçlarının önüne geçirilen özgürlük ve kendi kaderini tayin etme hakkı politikasının Hristiyan topraklarına olduğu kadar Finlandiya ve Gürcistan'da tam olarak olduğu gibi Dağıstan ve Azerbaycan için Müslümanlara da uygulanması gerektiğini makulen talep ediyoruz.”

Ağa Han,⁴⁶ Mezopotamya Hükümeti'ni Arap ellerine emanet etmedeki gecikmeyi Britanya'nın üstlendiği manda ruhuna uygun olarak The Times ve diğer yayınlara katkıda bulunan bir dizi özel makalede eleştirmiş ve o ülkenin yönetimi için kurulan detaylıca hazırlanmış yönetimin ağır bedellerine dikkat çekmiştir. Türkiye ile uzun süre gecikmiş çözüm hususunda ise İtilaf devlet adamlarına her fırsatta kalıcı barış ve iyi niyet bakış açısından savaş süresince yapılan taahhütün gerçekleştirilmesinin önemini vurgulamıştır. Hem Avrupa ve Anadolu'da Yunanistan'a bırakılmış geniş topraklar, hem de sözde kendi hakimiyetinde kalan bölgelerdeki Türk saltanatının yok edilmesi hususlarının gözden geçirilmesi ihtiyacıyla ilgili pek çok sözlü ve yazılı, kamusal ve özel temsilciliklere katılmıştır.

Ağa Han ve Ankara Hükümeti

Antlaşma, 1921 baharının başlarında Londra Konferansı'nda revizyon altındayken, Ağa Han naibin ricası üzerine Konferans'tan önce Hintli Müslümanların bakış açısını belirlemeye yardımcı olmak için Hindistan'dan ayrıldı. Oturumlar sonuçsuz kaldı ve Yunanistan Anadolu'da Ankara'da kurulan geçici Türk Hükümeti'ne karşı askeri operasyonlara başladı. Türkiye'deki belirli İngiliz mahkumların salıverilmesi için İngiliz Hükümeti tarafından yapılan talep sebebiyle ciddi bir çatışma tehdidi vardı. Ekselansları araya girdi ve Ankara yönetimini bu mahkumların serbest bırakılmasını sağlama yönünde ikna ederek kritik bir durumu rahatlattı.⁴⁷

Mustafa Kemal Paşa Anadolu’da Yunan Ordusu’nu kaçısa zorladığında İzmir’in yakılarak yok edilmesi ve Kemalistlerin Çanakkale içlerine ilerlemesi, Lloyd George Hükümeti (Eylül 1922) tarafından sömürgelerin savaşta Türklere karşı yardımının istendiği savaşçı bir resmî bildiriye sebep oldu. Böyle bir yükümlülük beklentisi İngiliz halkı için son derece nahoştı ve Yunan istekleri için daha fazla savaşa karşı güçlü protestolar başladı. Ağa Han, daha sonra Harp Bakanı İngiliz güçlerine saldırmanın ciddi risklerini Ankara yöneticilerine sunmak ve geçici bir çözümü askıya alıp herhangi düşmanca bir eylemden kaçınarak Kemalistlerin stratejik konumunun peşin hükme vardırılmaması gerektiğinin güvencesini vermek adına Lord Derby tarafından çağrıldı.⁴⁸ Antlaşmanın yeniden gözden geçirilmesi konusu üzerine yapılan ilk Lozan Konferansı sonuçsuz kaldı. Ağa Han, müzakerelerin nihaî başarısına büyük oranda katkısı olan her iki partinin de dostu olarak ancak tamamen gayriresmî bir şekilde ikinci Lozan Konferansı’na katıldı.⁴⁹

Lord Beaverbrook İngiliz Hükümeti ve Ankara Hükümeti arasındaki ilişkinin korkunç durumunu tartışmak için Ağa Han’ı Deauville’de ziyaret etti. Lord Beaverbrook, Mustafa Kemal ile görüşmek için Ağa Han aracılığıyla düzenlemeler yaptı. Eylül 1922’nin ilk haftasında İstanbul’a vardığında tüm durum tamamen değişti. Lord Beaverbrook’un kanaatine göre İngiltere için Yunanistan emperyalizmini desteklemenin patlamış politikasının peşinde koşarken Türkiye ile savaşmak her ne pahasına olursa olsun kaçınılması gereken korkunç bir hataydı.⁵⁰ Dönüşünde Anglo-Türk barışı çıkarlarında özel ikna kabiliyetini kullandı. Lloyd George, Lord Birkenhead ve daha sonra Koalisyon Bakanlığı’nın tüm konseylerini yöneten Winston Churchill ile uzun görüşmelerde bulundu. Ne yapıp edip Türk karşıtı tutumlarının katılığından vazgeçip Türk Hükümeti ile onurlu bir anlaşmaya varmakta çok zorlanmayacaklarına dair tavsiyelerde bulundu.⁵¹ Lord Beaverbrook Yunan yanlısı eğilimleri ve bozguna uğramış Yunan ordularının İzmir’den geri çekildiğinde felaketle sonuçlanan Anadolu işgali sırasında Yunanlıları destekleyen Koalisyon Bakanlığı’na karşı mücadelesine devam etti. 16 Aralık’ta Avam Kamarası Noel tatilinden çıktıktan bir gün sonra *The Daily Express* sansasyonel bir demeçte bulundu:⁵²

“İzmir’in düşüşünün ilk on günü içinde Yunan bozgunu çoktan başladığında ve Yunan Hükümeti bizzat Anadolu’daki askeri durumunun umutsuz olduğunu farkettiğinde, Bay Lloyd George, Yunan ordusunu direnmelerine devam etmeleri için cesaretlendirdi. Bu, Bay Lloyd George’un araştırmalar

yaptıktan sonra Yunan ordusunun aktif İngiliz para ve mühimmat yardımını olmadan tutunamayacağına dair bilgilendirilmesinden yalnızca birkaç gün önce bu eylemi gerçekleştirdiğini ortaya çıkardı. *The Daily Express* daha sonra 2 Eylül’de Yunan ordusu çoktan kaçmaya başlamışken Atina Hükümeti’nin bir mütareke düzenlemesi için Lloyd George’un yardımına başvurduğunu ve Başbakanlık Özel Sekreterlerinden birinin Yunan elçiliğine ‘Hükümetlerinin 1918’de Almanlarca yapılmış hatadan kaçınmak için çok dikkatli olmaları gerektiğini ve bir anlık panikle küçük düşürücü bir mütarekeye varmamaları gerektiği’ne dair telefon açtığını belirtti.”

Çanakkale felaketi daha önce İngiltere’deki belirli siyasetçiler tarafından Türkiye’ye karşı kökleşmiş bir düşmanlık yaratmıştı ve söz konusu politikacıların etkisine karşılık Ağa Han’ın başka bir savaştan kaçınma ve İngiltere ile Türkiye arasında bir uzlaşma gerçekleştirmedeki zorlukları arttı. Türkiye’yi Avrupa’dan atmanın, geriye kalan topraklarındaki egemenliğini sona erdirmenin planı buradaydı ve sinsi, üstü kapalı ve güçlü bir hareket bu sonu başarmak için ayarlanmıştı. 1918-1922 yılları dolayısıyla İngiltere ve Türkiye arasında barışı sağlamadaki yorucu, devamlı ve uzun vadeli yıllardı.

Ağa Han’ın kızgınlığı Türkiye adına güçlü fakat vakur çağrılarında ifade buldu. Fakat en büyük başarısı yüksek mevkili İngilizlerin yardımıyla Türkiye ile başka bir savaşı önlediğinde gerçekleşti. Bu, kendisinin İmparatorluğa barışın ve insanlığın kutsal amacına yönelik verdiği en büyük hizmetti. Türkiye ile ikinci bir savaş patlak verseydi Müslüman devletleri, Ekselanslarının Müslüman sömürgelerini ve tüm Hindistan’ı İngiltere’ye düşman edecekti.⁵³

Ağa Han ve Lozan Antlaşması

Nihayet Lozan Antlaşması imzalandığında Ağa Han tüm dünyadaki Müslümanlara barışsever bir mesaj verdi:⁵⁴

“Bu mesajı, yakın tarihte ilk kez Batı’nın Süper Güçleri ile eşit koşullar altında Müslüman bir ulus tarafından bir antlaşmanın imzalandığı Lozan’dan yazıyorum. Bu antlaşma Mustafa Kemal Paşa ve İsmet Paşa’nın sarsılmaz itibarını yansıtmaktadır. Aynı zamanda İngiltere, Fransa ve diğer Batı güçlerinin Türkiye ve İslam ile dostluğunun yürekten arzusunu açığa çıkarmaktadır. Bu muhteşem antlaşma ile Türkiye iki yüz yıldır ilk defa bağımsız ve bütün bir ulusal devlet haline gelmiştir. Türkler, İstanbul, Edirne ve Trakya’yı kurtarmıştır. İslam bu hayli memnun edici uzlaşmayı büyük ve kahraman Türk fedakarlığına, cesaret ve sebatına; aynı zamanda Büyük

Britanya, Fransa ve İtalya'daki halkların iyi niyet ve derin barış arzularına borçludur. Ayrıca Genel Vali H.E. (Lord okuyor) ve Hindistan Hükümeti'ne sürekli desteği için şükran borçluyuz. Bu barış, geçmiş kavgaların bittiği ve unutulduğunu göstermektedir. Artık özgür olan Ulusal Türk Devleti şimdi Avrupa ve Amerika ile eşit koşullar altında kalıcı dostluk kurmaya yeterli olmalıdır. Hintli Müslümanlara belirtmek isterim ki, inancıma göre, Türk devlet adamları İngiltere ile dostluğu can-ı gönülden arzulamaktadır ve eminim ki İngiltere ile ticaretin ilerlemesini memnuniyetle karşılayacaklardır. Ayrıca Hindistan'daki arkadaşlarıma Türkiye ile İngiltere arasındaki yeni ilişkileri mahvedecek ya da kurulan dostluğu bozacak hiçbir şey yapmamaları konusunda çağrıda bulunuyorum. Vakti geçmiş ve Türkiye için hiçbir faydası dokunmayacak eylemler yerine Hindistan Müslümanları Türkiye'nin refahını yeniden kurması için yardım etmelidir. Türkiye çok büyük kayıplar vermiştir ve insanlarına doğrudan yardım gerekmektedir. Sağlık hizmetlerini iyileştirmek, hastalıklarla savaşmak, sağlığı geliştirmek, çocukların mutluluğunu sağlamak ve sosyal refahı teşvik etmek için Hindistan'dan özel heyetler göndermeliyiz. Türkiye'nin kurtuluşunu aramız gereken yer Türk gençliğidir ve bunu yalnızca çocuklara yardım ederek yapabiliriz. Türkiye'deki yetimler için Türk delegelere burada 1000 pound teslim etmiş bulunmaktayım. Antlaşmanın Arap halkını hoşnutsuz bir durumda bıraktığının ve Araplara özgür bir bütünlük getirmediğinin farkındayım, fakat bana göre Arap sorunu umutsuz değildir...”

Ağa Han, Batılı efendilerinin farkına varamayacağı Arapların bağımsızlığının şampiyonu olmasıyla bilinir. Arabistan haklarının istikrarlı ve yürekli destekçisi olmuştur. Batı'ya olan aşırı inancı burada açıkça belirtilmiştir:⁵⁵

“Naçizane tahminime göre Arap sorununun doğru çözümü daha büyük bir devlet idaresini ve Büyük Britanya ve Fransa liderlerinden Doğu'nun herhangi bir uluslararası probleminde daha geniş bir bakış açısını gerektirmektedir. Bir yıl önce Türkiye ile adalet ve dürüst anlaşma konusunda ısrar eden sokaktaki adam, savaş boyunca İtilaf Devletlerinin amaçlarına büyük hizmetlerde bulunmuş Araplar için çok geç olmadan, ayrıca müdahale ve kontrolden muaf bir şekilde ulusal bağımsızlığını kazanması gerektiği konusunda ısrar etmektedir.”

Seyyid Emir Ali ve Türkler

Bir diğer yandan Hakim Seyid Ömer Ali'nin, Cumhurbaşkanı'nın Manchester'daki konuşma haberi üzerine acılı şaşkınlığını gösteren mektubu dikkate değerdir. Hakim Ali İngilizlerden önce Türklere karşı işlenen suçları

ve Ermeni iddialarının yanlışlığı sorularını öne sürmüştü. Krala ve aralarında yaşadıkları İngiliz kolonisine sadakat borçlu olan milyonlarca Müslüman üzerinde yapacağı etkiyle ilgili endişeli, hatta aşırı derecede endişeliydi.⁵⁶

İstanbul'dan önce daha evvel hiç tehdit edilmemiş sözde “Boğazların özgürlüğü”nün korunması için alınan korkunç önlemlerin gerçekte “Şark zihniyetini etkilemek” ve Türklerin yenilgiye uğramış düşmanlarını Trakya'ya sürmesini ve halkının kurtuluşunu engellemek için tasarlandığı artık kabul edilmektedir. “Şark zihniyeti” Bakanların hayal ettiği kadar basit değildir, onlar yalanları görebilmekte ve bu kuşkuyu doğurmakta ve nefreti büyötmektedir. Katliamı ve büyük yangını önleme fikrinin Yunanlılar Anadolu'da başıboş bırakıldığında devlet adamlarımızın aklına gelmemesi çok üzücüdür. Binlerce hayatı kurtarabilir ve hem Müslüman hem de Hristiyanların tarifsiz acısını dindirebilirdi.

“Katliamlar” hakkında atılan nutuklarda Yunanlılar tarafından işlenmiş dehşeti kınamaya yönelik tek bir kelimenin bile olmaması dikkat çekmeye değerdir. Kadınlar ve çocuklar camilere ve başka binalara kısıtılmış, daha sonra ateşe verilmiş, kasabalar ve köyler küle dönmüş, tarlalar harabeye çevrilmiş, kutsal haneler saygısızlığa uğramış, geri çekilen Yunan birliklerinin saldırıları her yeri gerçek anlamda insan vücutlarıyla kaplamıştı! Keza İngilizlerden öğrendiğimiz kadarıyla bu karışıklık ve katliamın ortasında Türk ordusuna uygulanan baskı ve disiplinin doğrulanması ile ilgili de tek bir kelime bile bulunmamaktadır.

Ermeni ve Yunanlıların Türkler tarafından katledildiği iddialarının gülünç bir şekilde abartılmasının yanı sıra, katî surette basit bir mantık vardır. Kendisine karşı işlenen vahşete sessizce göz yumulmasına rağmen daha yeni özgürlüğünü kazanmış bir ulusa karşı nefreti körüklemek için bireyler tarafından işlenmiş eski suçlarla oynanmıştır. Belli ki Lloyd George Doğu Hristiyanlarının bir suç işleme potansiyelinde olmadıklarına inanıyordu. Amerikan, İngiliz ve Fransız muhabirler tarafından en güncel raporlara kadar Carnegie Komisyonu'ndan gelen tüm kanıtları okumadan geçmişti.

En coşkun anında bile Amalekiteları, Türkleri ve Türk yanlılarını cezalandırmaya çıktığında Türklerle aynı inancı paylaşan milyonlarca insandan oluşan uzaklara yayılmış imparatorluğun başı olduğunu ve öfkeli konuşmasına “kılıç” sözünü dahil etmekten kaçınmanın akıl kârı olduğunu hatırlamış olmalıydı. Doğu ile tanışık olan herhangi biri bu tarz söz sanatlarının ne kadar tehlikeli olduğunu ve harfiyen o şekilde algılanmaya ne kadar yatkın olduğunu ona söylerdi.

Seyyid Emir Ali ve Ağa Han'ın Mektubu, 1923

Hakim Emir Ali ve Ağa Han⁵⁷ tarafından yazılan 24 Kasım 1923 tarihli ortak mektup yeni Türkiye'nin sürekli dostu olduklarını belirterek başlar:

“...Dünyanın özgür milletleri arasındaki nezaketinin bağımsız bir üyesi olma amaçlarını paylaşarak, izninizle, sünnî mezhebine mensup geniş kitleler arasında Halife- Sultan'ın uyguladığı belirsiz durumun pek rahatsız edici etkilerine Büyük Millet Meclisi'nin dikkatini çekmek istiyoruz. Büyük üzüntüyle farkettilik ki büyük ahlakî ve birleştirici bir güç olarak İslam, Halife'nin itibar ve prestijindeki, ağırlığı ve etkisindeki azalma yüzünden sünnî toplulukların büyük bölümünü kaybetmektedir...”

Sünnî mezhebinde ruhani liderliğin İslam taraftarlarını koca bir cemaat olarak birleştiren bağlantıyı oluşturduğunu belirtmemize gerek yoktur. Halife dış saldırılardan dolayı risk altında olduğunda dünya çapındaki Müslüman hisleri oldukça tedirgindi ve Hindistan Müslümanları, bağımsızlıkları için savaşırken aynı zamanda Müslüman dayanışmasını sembolize eden kurumun korunması için de savaştıklarına inanarak Türk ulusuna ilgisini ve desteğini verdi. Bu kritik zamanlar boyunca gayretli bir şekilde Türk amaçlarını savunduk. Trablus ve Sirenayka'daki Türk-İtalyan savaşından itibaren bir İngiliz Müslüman örgüt tüm enerjisini Türk halkının acısını azaltmak için harcamıştır. Gözlemlerimiz ve önerilerimiz dolayısıyla bizi ve tüm Müslümanları derinden ilgilendiren bu sorunla ilgili Siz Ekselansları Hükümeti tarafından inanıyoruz ki nazikçe iletilecektir.

Görüşlerimizden, halkımızın temsilcilerinin gücü herhangi bir şekilde kısıtlanabileceğini istediğimiz bir an bile düşünülmemelidir. Saygıyla ileri sürdüğümüz şey sünnîlerin dini lideri şeriat ile uygun olarak sürdürülmelidir. Kanaatimizce Halife'nin prestijindeki herhangi bir azalma ya da Türk siyasal organında Halife'nin dinî bir faktör olarak ayrılması İslam'ın çözülmesi ve dünyada ahlakî bir güç olarak ortadan kalkmasına sebep olacaktır. Eminiz ki ne Büyük Millet Meclisi'ne de Cumhurbaşkanı Cenapları Gazi Mustafa Kemal Paşa bu olasılığa ılımlılıkla bakmayacaktır.

Bize göre Halife-İmam, sünnî cemaatinin birliğini simgeler ve Türk ulusunun kurucu üyelerinden olması gerçeği Türkiye'ye İslam devletleri arasında seçkin bir yer sağlar.

On dört yüzyıl boyunca ehl-i sünnet olmanın temel prensibi olmuştur. Bu konuda inanıyoruz ki Halife, Peygamberin vekili, sünnî mezhebinin imamıdır ve onunla inananların arasında Ehl-i sünneti bir arada tutan

bağ vardır. Bu mistik faktör, İslam dünyasında karışıklığa sebep olmadan Müslüman zihniyetinden çıkarılamaz.

Siz Ekselanslarına, Halife geçici olarak gücünü kaybetmişken bile kralların ve liderlerin kendisinden unvanlarını geçerli hale getirmek için tayin bekleyip elde ettiklerini hatırlatma gereği duymuyoruz. Eğer İslam dünya üzerindeki yerini büyük ahlakî bir güç olarak koruyacaksa, Halife'nin konumu ve itibarı hiçbir şekilde Roma Kilisesi'nin Papa'sından daha az olmamalıdır.”

Bu sebeplerden dolayı, diğerleri arasında eşit derecede ikna edici olan biz, Türkiye'nin gerçek dostları olarak Büyük Millet Meclisi ve onun büyük ve öngörülü liderlerine İslam'ın dinî ve ahlakî dayanışmasını sürdürmede Halife'nin Müslüman ulusların güvenini koruyacak ve böylece Türk Devleti'nin eşsiz itibarını uygulayacak temellere dayandırılmasını saygılarımızla vurguluyoruz.⁵⁸

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın ülkesine verdiği muhabere hizmeti kabul ediyoruz. Ancak Sünni milletlerin dini lideri olarak Halife'nin durumunu sarmalayan belirsizliğinin İslam'ın ayrışmasına sebep olması muhtemeldir. Bu soruna Türk Meclisi'nin dikkatini çekebileceğimizi düşündük ve Sünni dünyasının güvenini korumak ve kendisinin prestijini sürdürmeyele ilgili olarak Halife'nin itibarının emin bir konuma getirilmesini vurgulamak istedik. Türkiye Hükümeti'ne hiçbir şekilde engel oluşturmak gibi bir isteğimiz yoktur. İçtenliğini uzun keder ve mücadele dönemlerinde kanıtlamış olan Türkiye'nin iki daimi dostundan gelen böyle bir öneri yanlış anlaşılmamalıdır. Bizzatı böyle bir ithama büyük ölçüde içerlerim.”⁵⁹

Hakim Seyid Emir Ali, Halifeliğin kaldırılması haberlerinin üzerine kendisi bir beyanda bulundu:⁶⁰

“İslam'a ve medeniyete gelecek felaketi kesinleştirecektir. Nesillerdir saygı duyulan, Müslüman dünyasında İslam birliğinin sembolü olarak görülen bir makamın yok edilmesi ahlaki güç olarak İslam'ın dağılmasına yol açacaktır. Tek bir ortak ülküyle Sünni mezhebine ait olan inancın 250 milyondan fazla takipçisini bir arada tutmuştur. Medeniyeti teşvik etmeye ve ruhani olarak Peygamberleriyle Halife yoluyla irtibatla oldukları evrensel inançla birleştirilen gelişmemiş toplumlar arasında yine medeniyeti geliştirmeye vesile olmuştur. Korkarım ki bu ülkünün yok edilmesi, geniş çapta sünnî olan bu gelişmemiş ve yarı-medenî halkları devrim saflarına ve kargaşaya sokacaktır.

Ulusal bir organın İslam'ın 14 yüzyıldır tanınan kuralları altında Sünni mezhebinin dini makamlarının ayrılmaz bir parçası olmuş ruhani bir kurumunu kaldırmaya nasıl gücü yettiği ciddi şüphelere açıktır.”

Son Sözler

Hem Hakim Seyyid Emir Ali, hem de Ağa Han tarafından yapılan önceki açıklamaların, İslam ahlakına ve İngiliz İmparatorluğu çıkarlarına bağlılıklarında “dualizm”e yorulan kendi kişiliklerinin daha geniş bağlamda görülmesi gerekir. “Duygu İkilemi”, aynı şeye karşı olumlu ve olumsuz duyguların birey içinde bir arada yaşaması, Hindistan’da Osmanlı Devleti’ne ve Devlet dostu örgütler ve hareketlere karşı Ağa Han’da güçlü bir şekilde mevcuttu. Her ikisi de doğduklarından bu yana İslami eğitim ve kültürde güçlü köklere sahiplerdi. Her ikisi de Şii mezhebine bağlıydı ama devletle ilgili endişelerinde İslam’ın evrenselci yönünü yansıttırlardı. Kendi görüşlerindeki büyük değişikliklere ne sebep olmuş olabilirdi? Görüşlerindeki bu denli değişiklikleri Batılı değerlerdeki eğitimleri ve oryantasyonları, kültürel takdirleri ve yönetimin modern sistemi oluşturmuş gibi görünmektedir.

Stanley Jackson, Ağa Han’ın kendi propagandası için mükemmel bir ajan olduğunu belirtmiştir. Kişisel girişimleri ve İngiliz Hükümeti’nin tam iş birliği ile, I. Dünya Savaşı sırasında en hassas yolculuklardan bir çoğunu üstlenmişti. Mısır ve Arabistan’ı ziyaret etti, dinî ve siyasî liderlerle bir araya geldi ve ümmetçilik virüsünün zaten hayal kırıklığı olanları yüreklendirmiş görüldüğü her yerde fazladan direnç gösterdi⁶¹. I. Dünya Savaşı sırasında Ağa Han’ın askere alınması, Hindistan’ın her yerine sonu gelmeyen seyahatleri, konuşmalar yapması, kaynak toplaması, binlerce gönüllüyü askere alması ve her zaman İngiliz karşıtı propagandalarla ile pek çok yönden mücadele etmesi, İngilizlerin gözünde onu çok değerli kıldı. Kral V. George kendisine on bir silahın selamı ve yaşam boyu Bombay Başkanlığı Birinci Sınıf Başkanı rütbesi vererek onun savaş hizmetlerini ödüllendirdi⁶². Ağa Han Türkleri destekleme konusunda vatandaşlardan daha çok İngilizlere güvendi. Hintliler arasındaki bu güvensizlik, I. Dünya Savaşı’nın çok öncesinde Arabistan’daki İngiliz çıkarlarının yoğun nüfuzu hakkında onu naif gösteriyordu. 1901 ve 1903 yıllarında, yarımada içerisine istihbaratı yaymak için yapılan resmî teklifler, ilk kez ciddi şekilde karşılandı. Hint Genel Valisi Lord Curzon’un Körfez turundan sonra, yeni bir politik delege Kuveyt’e açıldı, özellikle istihbarat ihtiyaçlarını karşılamak ve Hint hükümetinin ikiz projeleri olan Basra Körfezi, Umman ve Orta Arabistan atlası ve Arabistan’ın yeni haritası

tanıtıldı⁶³. Elbette, bölgedeki birçok sömürgeci çıkarı motive eden petrol, uzun süredir büyüyen bir endişe kaynağı olmuştur. 1914 yılında savaşın patlak vermesinden hemen sonra, Basra Körfezi'ndeki Anglo-Persian Petrol Şirketi koruma gerektiren bir mülktü⁶⁴. Siyasi delegelere, ayrıca İngiliz Hükümeti'nin Levant Konsolosluk Makamlarına, Osmanlı İmparatorluğu'nda siyasî istihbarat toplanması dâhil, siyasî fonksiyonlar emanet edildi⁶⁵.

Hilâfetin kaldırılması sırasında Seyyid Emir Ali ile ortaklaşa yazdığı mektup, Hint Müslümanlarının desteğiyle Türk Başbakanı'nı hatırlatan nazik ve düşünceli bir iletişim oldu. Mektubu zamanından önce yayımlayan Türk editör, İstiklal Mahkemesi tarafından suçlandı ve cezaevine konuldu. Her iki yazar da İngiliz Hükümeti adına hareket eden 'yabancılar' olarak itham edildi⁶⁶. Ancak yine de bunun daha fazla sorgulanması gerekmektedir. Ağa Han kuşkusuz Müslüman ve Hintli bir vatandaş görünümünde İngiliz bir adamdı ama aynı zamanda Osmanlı Devleti için endişelenmesini gerekli kılan kimliğini Güney Asya'da korumakla da ilgileniyordu. Bunu yaparak, İslam'ın takipçisi ve Müslümanların arkadaşı olarak kendini savunma durumunu güvence altına aldı. Bu nedenle, yerli veya bölgesel zorlamalar bu tür bir işin gerçek yüzünün korunması için önemli faktörlerdi. Seyyid Emir Ali, İngiliz bir adam olarak kategorize olmamak için daha iyi bir konumda görünmektedir. 1911-1924 döneminde Balkan Savaşı, İtalya'nın Trablusgarp'ı işgali, Barış Konferansı ve Türkiye'deki Türklerle ilgili ciddi endişelerini gösteren on beşten fazla mektup yazdı.⁶⁷ Aralık 1913'te Londra'daki İngiliz Hükümetine bir Beyan ve 1919'da İngiliz Dışişleri Bakanı'na ve İngiliz Başbakanına Barış Yerleşmeleri ile ilgili altı "Bildiri" yazarak tanındı⁶⁷. Yazdıkları açıkça gösteriyor ki omzundaki İngiltere'ye sadakat yükü ile Türkler için endişeleniyordu ama bu yükü ve sadakati onun istediklerini savunma konusunda durdurmadı.⁶⁸

KAYNAKÇA

1. Naoroji M. Dumasia, **Ağa Han ve Ataları: Biyografik ve Tarihi bir Taslak** (Bombay: The Times of India Press, 1939), s. 2.
2. Ibid., s. 6.
3. Ibid., s. 7.
4. Ibid., ss. 7-8.
5. Brian Lapping, **İmparatorluğun Sonu** (London: St. Martin's Press, 1985), s. 38.
6. Naoroji M. Dumasia, **Ağa Han ve Ataları**, s. 9.
7. Ibid., ss. 12-14.
8. Lord Riddell, **Lord Riddell'in Barış Konferansı ve Sonrasının Ayrıntılı Günlüğü, 1918-1923** (London: Victor Gollancz Ltd., 1933).
9. Shan Muhammad, **Hindistan'daki Müslüman Politikasının Büyümesi (1900-1919)** (New Delhi: Ashish Publishing House, 1991), s. 132.
10. **Yoldaş**, 26 October 1912 mentioned in Shan Muhammad, **Hindistan'daki Müslüman Politikasının Büyümesi**, s. 137.
11. Ibid., ss. 138-139.
12. **Hardinge Belgeleri**, Kasım 1910-Mart 1913. 11 Ekim 1912 Shan Muhammad, **Hindistan'daki Müslüman Politikasının Büyümesi** 'nde bahsedilen Errington'dan Harding'e evraklar, s. 139.
13. **Mussalman** (Calcutta), 6 Aralık 1912 Shan Muhammad, **Hindistan'daki Müslüman Politikasının Büyümesi** 'nde bahsedilir s. 139.
14. William Miller, **Osmanlı İmparatorluğu ve Halefleri 1801-1927** (Londra: Routledge, 1966), s. 504.
15. Naim Turfan, **Genç Türklerin Yükselişi: Siyaset, Ordu ve Osmanlı'nın Çöküşü** (Londra: I. B. Tauris, 2000), s. 202.
16. **Aligart Enstitüsü Gazetesi**, 26 Haziran 1912.
17. Afzal Iqbal, ed., **Benim Hayatım: Maulana Mohammad Al'nin Otobi-yografik Taslağı** (Lahore: Sh. M. Ashraf, 1942), s. 39 Shan Muhammad, **Hindistan'daki Müslüman Politikasının Büyümesi** 'nde bahsedilir, s. 139.
18. Shan Muhammad, **Hindistan'daki Müslüman Politikasının Büyümesi**, s. 41.
19. **Paisa Akhbar**, 11 Haziran 1906 The Tribune'den alıntı, 25 ve 30 Ağustos 1906, Shan Muhammad, **Hindistan'daki Müslüman Politikasının**

- Büyümesi'nde bahsedilir (1900-1919)** (Yeni Delhi: Ashish Yayınevi, 1991), s. 41.
20. Öncü, 10 Mayıs 1906 Shan Muhammad, **Hindistan'daki Müslüman Politikasının Büyümesi'nde bahsedilir (1900-1919)** (Yeni Delhi: Ashish Yayınevi, 1991), ss. 41-42.
21. Shan Muhammad, **Hindistan'daki Müslüman Politikasının Büyümesi**, s. 42.
22. Ibid.
23. Shan Muhammad, **Hindistan'daki Müslüman Politikasının Büyümesi (1900-1919)** (Yeni Delhi: Ashish Yayınevi, 1991), ss. 10-11.
24. Ram Gopal, **Hintli Müslümanlar—Siyasi Tarihi (1858-1947)** (Bombay: Ashish Yayınevi, 1959), s. 44 Shan Muhammad, **Hindistan'daki Müslüman Politikasının Büyümesi'nde bahsedilir (1900-1919)** (Yeni Delhi: Ashish Yayınevi, 1991), s. 11.
25. Shan Muhammad, **Saygıdeğer Seyyid Emir Ali Siyasi Yazıları** (Yeni Delhi: Ashish Publishing House, 1989), ss. 242-243.
26. Ibid., ss. 244-45.
27. Ibid., ss. 246-47.
28. Ibid.
29. Ibid., ss. 248-49.
30. Ibid., ss. 250-251.
31. Ibid.
32. **The Times**, 5 Kasım 1912 Shan Muhammad, **Saygıdeğer Seyyid Emir Ali'nin Siyasi Yazıları** (Yeni Delhi: Ashish Yayınevi, 1989), ss. 257-258.
33. **The Nation**, 8 Temmuz 1916 Shan Muhammad, **Saygıdeğer Seyyid Emir Ali'nin Siyasi Yazıları** (Yeni Delhi: Ashish Yayınevi, 1989), ss. 269-270.
34. **Comrade**, 7 Kasım 1914; **Tribune**, 8 Ağustos 1914 Shan Muhammad, **Hindistan'daki Müslüman Politikasının Büyümesi**, s. 154.
35. **Hardinge Belgeleri**, 1914-1916, Harding'ten Dışişleri Bakanı'na, 3 Kasım 1914 Shan Muhammad, **Hindistan'daki Müslüman Politikasının Büyümesi**, s. 154.
36. **Hardinge Belgeleri**, Temmuz-Aralık 1914.
37. Ibid., **Hardinge'ten Lord Willingdon'a**, 16 Kasım 1914.
38. Syed Sabahuddin Abdur Rahman, **Mohamed Ali Ki Yaad Mein** (Azamgarh: Shibli Academy, 1977).

39. **Harold Nicolson Curzon: Son Safha, 1919-1925. Savaş Sonrası Diplomasisi Üzerine Bir Çalışma** (Boston: Houghton Mifflin Company, 1934).
40. Shan Muhammad, **Saygıdeğer Seyyid Emir Ali'nin Siyasi Yazıları** (Yeni Delhi: Ashish Yayınevi, 1989), ss. 272-274; Naoroji M. Dumasia, **Ağa Han ve Ataları: Biyografik ve Tarihi bir Taslak** (Bombay: The Times of India Press, 1939), ss. 152-155.
41. Ibid.
42. Ibid.
43. Ibid.
44. Shan Muhammad, **Saygıdeğer Seyyid Emir Ali'nin Siyasi Yazıları** (Yeni Delhi: Ashish Yayınevi, 1989), ss.: 275-276; Naoroji M. Dumasia, **Ağa Han ve Ataları: Biyografik ve Tarihi bir Taslak** (Bombay: The Times of India Press, 1939), ss. 155-156.
45. Naoroji M. Dumasia, **Ağa Han ve Ataları: Biyografik ve Tarihi bir Taslak** (Bombay: The Times of India Press, 1939), ss. 156-157.
46. Naoroji M. Dumasia, **Ağa Han ve Ataları: Biyografik ve Tarihi bir Taslak** (Bombay: The Times of India Press, 1939), ss. 157-158.
47. Ibid., s.158.
48. Ibid., s.158.
49. Ibid., s.159.
50. Lord Beaverbrook, **Politikacılar ve Basın** (London: Hutchinson, 1925) Naoroji M. Dumasia, **Ağa Han ve Ataları: Biyografik ve Tarihi Bir Taslak** (Bombay: The Times of India Press, 1939), ss. 159-160.
51. Ibid.
52. Ibid., ss. 160-161.
53. Ibid., ss. 161-162.
54. Ibid., ss. 162-163.
55. Ibid., ss. 164-165.
56. "Emir Ali'nin İngiliz Başbakanı'nın **Türklerle İlgili Konuşması** Üzerine The Times'a Mektubu", **The Times**, 17 Ekim 1922, derleme, Shan Muhammad, **Saygıdeğer Seyyid Emir Ali'nin Siyasi Yazıları** (Yeni Delhi: Ashish Yayınevi, 1989), ss. 286-287.
57. "Emir Ali'nin İngiliz Başbakanı'nın Türklerle İlgili Konuşması Üzerine The Times'a Mektubu", 24 Kasım 1923 Lini S. May, **1857'den sonra Hindu-Müslüman Fikrinin Evrimi** (Lahore: Sh. Muhammad Ashraf, 1970), ss. 466-67.

58. Ibid.
59. “Emir Ali’nin (Ağa Han İle Birlikte) Türkiye Başbakanı **İsmet Paşa** Ekselanslarına Mektubu” (13 Aralık 1923 tarihli)”, **The Times**, 14 Aralık 1923 Shan Muhammad, **Saygıdeğer Seyyid Emir Ali’nin Siyasi Yazıları** (Yeni Delhi: Ashish Yayınevi, 1989), p. 291.
60. “Halifeliğin Kaldırılması Üzerine Emir Ali’nin The Times’a Mektubu” **The Times**, 5 Mart 1924 Shan Muhammad, **Saygıdeğer Seyyid Emir Ali’nin Siyasi Yazıları**, s. 292.
61. Stanley Jackson, **Ağa Han: Prens, Elçi ve Sporcu** (Londra: Odhams Press Limited, 1952), s. 68.
62. Stanley Jackson, **Ağa Han**, s. 69.
63. Priya Satia, **Arabistan’daki Casuslar, I.Dünya Savaşı ve Ortadoğu’daki Gizli İngiliz İmparatorluğu’nun Kültürel Temelleri** (New York: Oxford University Press, 2008), s.58.
64. Ibid., s. 63.
65. Ibid., ss. 69-70.
66. Stanley Jackson, **Ağa Han**, s. 81.
67. Shan Muhammad, **Saygıdeğer Seyyid Emir Ali’nin Siyasi Yazıları**, ss. 324-25.
68. Ibid., ss. 328-59.